

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky

**Analýza žurnalistické činnosti Karla Lažnovského a Vladimíra
Krychtálka v období druhé republiky, během nacistické okupace
a před Chlebíčkovou aférou**

Analysis of the journalistic activities of Karel Lažnovský and Vladimír
Krychtálek during the Second Republic, during the Nazi occupation and before
the Sandwich affair

Bakalářská diplomová práce

Nikol Látalová

Vedoucí práce: Mgr. Lukáš Horák

Olomouc 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s využitím uvedených pramenů a literatury.

Práce má 146 904 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 19. dubna 2023

.....

Nikol Látalová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Lukáši Horákovi za skvělý přístup po celou dobu mého psaní, za rychlé odpovědi, cenné rady a velkou ochotu. Velké díky taktéž patří mé mamince a prarodičům za jejich neustálou podporu, a hlavně mým úžasným přátelům, kteří mě vždy drželi nad vodou, a bez kterých bych tak daleko nikdy nedošla.

Abstrakt

Tato bakalářská práce sleduje vývoj a proměnu tvorby dvou aktivistických novinářů Vladimíra Krychtálka a Karla Lažnovského pod vlivem nacistického režimu ve třech dvoutýdenních časových obdobích, ohraničujících Mnichovskou dohodu, německou okupaci Česko-Slovenska a Chlebičkovou aféru. Za použití tematické a komparativní analýzy byly pro tento účel analyzovány články, vydané ve stanovených obdobích v periodikách Venkov, Večer, Večerní České slovo a České slovo. Práce byla rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se zaměřila na představení kontextu doby, mediálního systému daného období, osobností Vladimíra Krychtálka a Karla Lažnovského a metodologii, zatímco v praktické části byla podle autora postupně představena a analyzována jednotlivá periodika, v nichž v dané době působil. Cílem bylo zjistit, jak se zaměření jeho článků proměňovalo ve službě okupačnímu režimu.

Klíčová slova

Mnichovská dohoda, Protektorát Čechy a Morava, Chlebičková aféra, kolaborace, aktivističtí novináři, legální tisk, Vladimír Krychtálek, Karel Lažnovský, Venkov, Večer, Večerní České slovo, České slovo

Abstract

This bachelor's thesis follows the development and transformation of the journalistic work of two activist journalists Vladimír Krychtálek and Karel Lažnovský under the influence of the Nazi regime in three two-week time periods, delimiting the Munich Agreement, the German occupation of Czechoslovakia and the Sandwich affair. Using thematic and comparative analysis, articles published during these time periods in the periodicals Venkov, Večer, Večerní České slovo and České slovo were analyzed for this purpose. The thesis was divided into a theoretical and a practical part. The theoretical part focused on introducing the context of the time, the media system of the given period, the personalities of Vladimír Krychtálek and Karel Lažnovský and the methodology, while in the practical part, depending on the author, the individual periodicals in which he worked at the time were gradually introduced and analyzed, with the aim of finding out how the focus of his articles transformed in the service of the occupation regime.

Key words

Munich Agreement, Protectorate Bohemia and Moravia, Sandwich affair, collaboration, activist journalists, legal press, Vladimír Krychtálek, Karel Lažnovský, Venkov, Večer, Večerní České slovo, České slovo

Obsah

ÚVOD	7
1.1 Kontext doby	10
1.1. Období kolem Mnichovské dohody	10
1.2. Protektorát Čechy a Morava	12
1.2.1. Protektorátní vláda Aloise Eliáše	13
1.3. Chlebičková aféra	15
2. Mediální systém	18
2.1. Mediální systém za druhé republiky	18
2.2. Mediální systém za Protektorátu Čechy a Morava	19
3. Karel Lažnovský a Vladimír Krychtálek	22
3.1. Vladimír Krychtálek	22
3.2. Karel Lažnovský	24
4. Metodologie výzkumu	25
4.1. Tematická analýza	25
4.2. Komparativní analýza	26
5. Analýza deníků Venkov, Večer a České slovo	27
5.1. Venkov a Večer	27
5.1.1. Analýza deníku Venkov v období od 23.9. do 7.10. 1938	28
5.1.2. Analýza deníku Venkov v období od 8.3. do 22.3. 1939	31
5.1.3. Analýza deníku Večer v období od 3.9. do 17.9. 1941	34
5.1.4. Shrnutí	41
5.2. České slovo	42
5.2.1. Analýza deníku Večerní České slovo v období od 23.9. do 7.10. 1938	43
5.2.2. Analýza deníku Večerní České slovo a České slovo v období od 8.3. do 22.3. 1939	44
5.2.3. Analýza deníku České slovo v období od 3.9. do 17.9. 1941	46
5.2.4. Shrnutí	55
Závěr	58
Seznam pramenů a literatury	61
Seznam příloh	65
Přílohy	66

ÚVOD

Vladimír Krychtálek a Karel Lažnovský byli dva čeští novináři, kteří okamžitě po zahájení německé okupace Česko-Slovenska a vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava v březnu roku 1939 začali aktivně kolaborovat s nacistickým režimem a pomáhali tak okupantům ovládnout český mediální prostor a veřejné mínění. Za své proněmecké postoje a oddanou službu okupačnímu režimu byli oba novináři brzy odměněni vedoucími pozicemi v legálně vycházejících protektorátních médiích, stali se z nich šéfredaktoři deníků *Večer* a *České slovo*. Pod jejich vedením se postupně zformovala tzv. sedmička aktivistických šéfredaktorů, jež stála v čele nejvýznamnějších protektorátních novin a časopisů. Jejich příběh, v Lažnovského případě doslova, pak vyvrcholil během Chlebičkové aféry v září roku 1941. Tehdejší ministerský předseda protektorátní vlády generál Alois Eliáš se rozhodnul hrozbu, kterou kolaborantští novináři pro budoucnost českého národa představovali, odstranit, a pokusil se onu aktivistickou sedmičku na společném jednání hromadně otrávit. Atentát, provedený za pomoci otrávených chlebiček, byl však úspěšný jen zčásti – ze sedmi šéfredaktorů zemřel pouze Karel Lažnovský. Nicméně ani jeho kolegovi Vladimíru Krychtálkovi nebyl souzen dlouhý život – sice se dožil konce války, ale za svou kolaboraci s nacismem byl v roce 1947 popraven.

V této bakalářské práci si kladu za cíl blíže představit dva výše jmenované šéfredaktory a analyzovat jejich tvorbu ve třech určitých časových obdobích: první z nich zahrnuje konec září a začátek října 1938, tedy časový úsek spjatý s přijetím Mnichovské dohody, další období ohraničuje začátek německé okupace Československa, a poslední se týká Chlebičkové aféry. Analýza vždy zahrnuje týden před a týden po udání těchto historických událostí, abych mohla sledovat, zdali se vyskytují nějaké význačné rozdíly v publikovaných textech. Hlavním cílem práce je nejen sledovat, čím se novinářská tvorba Krychtálka a Lažnovského během těchto stanovených časových úseků zabývala, ale také jak se během nich vyvíjela a proměňovala, a kdy „vstoupila“ do služeb nacistické okupační moci.

Hypotéza, se kterou k analýze přistupuji, je následující; jak Vladimír Krychtálek, tak Karel Lažnovský se zpočátku, tedy v době podepsání Mnichovské dohody, k nacismu ještě otevřeně nehlásili, neboť tehdejší situace jim neumožňovala odhadnout, jak se poměry v Československu budou nadále vyvíjet. Po zahájení okupace a vyhlášení Protektorátu už ale byl náš stát zcela v područí Němců, proto očekávám, že se oba tyto novináři nyní začnou ve svých textech pozitivně vyjadřovat o novém režimu, aby si tak zajistili jeho přízeň.

Při zkoumání třetího období, kdy byli nacisté již na vrcholu své moci, předpokládám, že jakožto šéfredaktoři nejvýznamnějších protektorátních periodik už jsou Krychtálek i Lažnovský okupačnímu režimu naprosto oddáni. Domnívám se proto, že v této době se počet jimi publikovaných textů výrazně navýší, přičemž tyto články budou přímo vykazovat charakteristické prvky kolaborace.

Hlavním pramenem použitým při analýze těchto článků budou deníky Venkov a Večer, v nichž ve stanovených obdobích postupně působil Vladimír Krychtálek, a plzeňské Večerní České slovo spolu s Českým slovem, v jejichž redakcích pracoval Karel Lažnovský. Jako sekundární pramen při zkoumání okolností a motivů tvorby Vladimíra Krychtálka použiji výslechové protokoly z let 1945 a 1946, neboť Krychtálek byl krátce po osvobození Československa pro kolaboraci s nacisty zatčen a, jak již bylo zmíněno výše, v roce 1947 za svou zrádnou činnost následně i popraven. Tyto materiály jsou uloženy v Archivu bezpečnostních složek v Praze ve fondech 300 a 301. V případě Karla Lažnovského takové prameny neexistují, neboť se konce války nedožil; zemřel již v roce 1941.

V první kapitole své práce se budu zabývat představením kontextu doby a přiblížením průběhu jednotlivých vytyčených událostí. Další kapitola představí nejprve mediální systém druhé republiky a následně období Protektorátu Čechy a Morava, neboť tehdy prodělal mediální systém pod nadvládou nacistů velmi výrazné změny, což se projevilo i v počtu, formě a organizaci vycházejících periodik. Ve třetí kapitole seznámím čtenáře s osobnostmi a životními příběhy Vladimíra Krychtálka a Karla Lažnovského. Poté bude následovat kapitola o metodologii, kde představím metody, které během svého výzkumu budu používat – jedná se především o tématickou a komparativní analýzu. Tímto také ukončím teoretickou část práce a přejdu k analytickému úseku, kde nejprve krátce popíšu jednotlivá periodika, ze kterých při analýze budu vycházet, a následně rozeberu články z jednotlivých období; nejprve od Vladimíra Krychtálka, poté od Karla Lažnovského.

Ačkoliv bylo napsáno již několik diplomových prací zabývajících se životními osudy a tvorbou aktivistických novinářů, z nichž můžeme uvést například velmi obsáhlou diplomovou práci Martina Jurošky s názvem *Aktivistický novinář Vladimír Krychtálek (1903-1947)*, která podává podrobný ucelený obraz o každém aspektu Krychtálkova života, dosud nevznikla práce, která by některé z těchto novinářů a jejich činnost porovnávala a sledovala je v určitých časových úsecích. Cílem mé bakalářské práce je tak zjistit, jak se proměňovaly texty Vladimíra Krychtálka a Karla Lažnovského, coby nejprve řadových redaktorů až po nejvýznamnější tváře

protektorátní kolaborantské žurnalistiky, v závislosti na historickém údobí, a jak se v těchto člancích stupňovala míra jejich kolaborace.

1.1 Kontext doby

Jak je již patrné z názvu, ve své diplomové práci se budu zabývat analýzou žurnalistické činnosti českých kolaborantských novinářů Karla Lažnovského a Vladimíra Krychtálka. První stanovené období analýzy se pohybuje týden před koncem první republiky a týden po začátku druhé. Druhé zkoumané období zahrnuje období od 8. března do 22. března 1939, tedy období konce samostatnosti ČSR a vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Třetí období se pak soustředí na dva týdny před Chlebičkovou aférou, jež se udála 18. září 1941. Abychom mohli tvorbu těchto novinářů ve službách nacistického režimu lépe rozebrat a porozumět jí, musíme si nejprve tato období, ve kterých tvořili, přiblížit a pochopit.

1.1. Období kolem Mnichovské dohody

Po sjezdu nacistické strany NSDAP v Norimberku v září 1938 a následném pokusu Henleinovců o protistátní puč se ještě vyostřila již tak dost kritická situace panující tehdy v česko-německém pohraničí. V několika československých městech proběhly na základě instrukcí z Norimberka rozsáhlé demonstrace a provokace, vyvolávané členy Sudetoněmecké strany.¹ Po Hitlerově závěrečném projevu k ukončení sjezdu 12. září došlo k rozpoutání násilí v celém česko-německém pohraničí a k masovým protičeským demonstracím. Henleinovci také začali přepadávat policejní a četnické stanice a další státní objekty. Tento puč měl za cíl oslabit československé státní orgány a dle možností je nahradit orgány Sudetoněmecké strany. Československá vláda proto vyhlásila 13. září v několika pohraničních okresech stanné právo a vyslala sem jednotky československé armády, které společně s dalšími ozbrojenými složkami, tzv. SOS jednotkami², nastolily v těchto oblastech pořádek. Henleinovský pokus o puč tak skončil neúspěchem a jeho strůjci raději uprchli do Německa.³

¹ HRUŠKA, Emil: *Boj o pohraničí. Sudetoněmecký Freikorps v roce 1938*. 2. vyd. Praha: EPOCH 2018, s. 14.

² Jednalo se o jednotky Stráže obrany státu, speciálního bezpečnostního sboru, fungujícího v letech 1936 až 1939. V dobách míru tyto jednotky vykonávaly běžnou službu u státní policie, četnictva a finanční stráže, v případě ohrožení republiky však došlo k jejich aktivování a posílení jejich oddílů příslušníky stálého vojska. Tyto jednotky měly v případě nepřátelského vpádu být schopny během několika hodin obsadit hranice a poskytnout armádě čas na přípravu.

³ HRUŠKA, E.: *Boj o pohraničí. Sudetoněmecký Freikorps v roce 1938*, s. 15-17.

Česko-německá krize se však i přesto nadále stupňovala. Přetrvávající hrozba válečného konfliktu ve střední Evropě vyvolala reakci Francie a Velké Británie, jež vyjádřily požadavek československé vládě na odstoupení území s většinou německého obyvatelstva Německu. Vláda v čele s premiérem Milanem Hodžou nakonec 21. září požadavku vyhověla. Následující den vypukly mohutné demonstrace, jimiž národ vyjadřoval svou nelibost s touto situací. Hodžova vláda následkem těchto událostí odstoupila a byla nahrazena úřednickou vládou generála Jana Syrového.⁴ Hned příštího dne, 23. září, Československo na doporučení západních mocností mobilizovalo. Za necelý týden postavilo půlmilionovou armádu, která měla být, i přes jisté nedostatky, schopna vzdorovat nepříteli.⁵

Konec všech nadějí, stejně jako konec období první republiky, ale nastal 30. září 1938 po podepsání Mnichovské dohody, jež zpečetila osud demokratického Československa. Na konferenci v Mnichově, uspořádané Adolfem Hitlerem, přistoupili italský diktátor Benito Mussolini, francouzský ministerský předseda Édouard Daladier a britský premiér Neville Chamberlain na Hitlerův požadavek připojení československého pohraničí, obývaného převážně českými Němci, k Německu. Jak Daladier, tak Chamberlain se domnívali, že obětování Československa je jedinou možností, jak zabránit hrozící válce. Československé zástupce však k jednání nikdo nepřizval.⁶

Dohoda tedy byla zástupci čtyř mocností podepsána po půlnoci z 29. na 30. září a podle jejího znění mělo vyklizení a obsazování Sudet začít 1. října. Praha měla pouhé dvě možnosti, jak na nastalou situaci reagovat – buď Mnichovskou dohodu akceptovat, nebo vzdorovat a očekávat vojenský vpád Německa. Ačkoliv armáda byla mobilizovaná a připravená bojovat, odmítnutí by se rovnalo jisté prohře. Francie s Velkou Británií totiž daly rezolutně najevo, že se do války kvůli Sudetám pouštět nehodlají.⁷ Československé vládě v čele s prezidentem republiky Edvardem Benešem tak nezbývalo nic jiného než kapitulaci přijmout. Vláda jednala z přesvědčení, že jiné možnosti, jak zachovat československý národ, není.⁸ První německé jednotky vešly na československé území již po poledni 1. října 1938. V postupu jim nikdo nebránil, neboť českoslovenští vojáci se z těchto oblastí již stáhli.⁹

⁴ KUKLÍK, Jan – NĚMEČEK, Jan – ŠEBEK, Jaroslav: *Dlouhé stíny Mnichova. Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. Praha: Auditorium 2011, s. 37-39.

⁵ KVAČEK, Robert: *Československý rok 1938*. 2. vyd., Praha: Polart 2011, s. 135-136.

⁶ BRYANT, Chad (přel. GEISLER, Eduard): *Praha v černém. Nacistická vláda a český nacionalismus*. Praha: Argo 2012, s. 32.

⁷ KVAČEK, R.: *Československý rok 1938*, s. 147-149.

⁸ DEJMEK, Jindřich: *Edvard Beneš. Politická biografie českého demokrata*. 2. díl. *Prezident republiky a vůdce národního odboje (1935-1948)*. Praha: Karolinum 2008, s. 176-177.

⁹ KVAČEK, R.: *Československý rok 1938*, s. 155-156.

Okupace pohraničních oblastí Československa nacistickým Německem především znamenala narušení jeho územní integrity. Němci zabrali zhruba 38 % celkové plochy Československa, úbytek obyvatelstva se pak pohyboval okolo 36 %. V důsledku tohoto zásahu došlo i k narušení dosavadního politického, sociálního, národnostního a hospodářského vývoje pohraničních oblastí a jejich vazeb se zbylými částmi Československa.¹⁰

Po Mnichovské krizi rezignoval Edvard Beneš dne 5. října 1938 na funkci prezidenta Československé republiky.¹¹ Již 6. října pak přestala dosavadní Československá republika existovat, neboť zástupci Hlinkovy slovenské ľudové strany si na jednání v Žilině prosadili svůj požadavek vůči pražské vládě na autonomii Slovenska.¹² Uzákoněna byla 23. listopadu 1938 a nový stát od té doby nesl název Česko-Slovensko.¹³ O týden později, 30. listopadu, byl zvolen i nový prezident. Stal se jím dosavadní prezident Nejvyššího správního soudu, JUDr. Emil Hácha.¹⁴ Jeho zvolení však nepředstavovalo jedinou politickou změnu, která se ve vedení státu udála. Ve stejný den také podala úřednická vláda generála Surového demisi. Nový kabinet byl jmenován 1. prosince 1938 v čele s premiérem Rudolfem Beranem, dosavadním předsedou nově vzniklé Strany národní jednoty.¹⁵

V situaci, v jaké se nynější Česko-Slovensko nacházelo, nikdo nemohl přesně vědět, jak se situace bude nadále vyvíjet. S jistotou se dalo říct jen to, že se závislost pomnichovského státu na hitlerovském Německu podstatně prohloubí. Zároveň však panovala představa, že si okleštěné Česko-Slovensko dokáže zachovat alespoň určitou suverenitu a bude, i když v omezeném prostoru, existovat dál. Jak se ovšem mělo za pár měsíců ukázat, tato představa byla velice mylná.¹⁶

1.2. Protektorát Čechy a Morava

Od chvíle, kdy bylo na Mnichovské konferenci nacistickému Německu bez námitek vydáno československé pohraničí, bylo zřejmé, že konečná likvidace Československa je pouze otázkou času. Oslabená a zmenšená druhá republika totiž nepředstavovala dlouhodobě

¹⁰ GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Druhá republika 1938-1939*. Paseka – Praha – Litomyšl 2004, s. 26.

¹¹ HANZAL, Josef: *Edvard Beneš*. Praha: Mladá fronta 1994, s. 30.

¹² GEBHART, J. – KUKLÍK, J.: *Druhá republika 1938-1939*, s. 78-79.

¹³ Tamtéž, s. 88.

¹⁴ KVAČEK, Robert – TOMÁŠEK, Dušan: *Causa Emil Hácha*. Praha: Themis 1995, s. 8.

¹⁵ GEBHART, J. – KUKLÍK, J.: *Druhá republika 1938-1939*, s. 96-99.

¹⁶ KVAČEK, R. – TOMÁŠEK, D.: *Causa Emil Hácha*, s. 16.

životaschopný státní útvar, což dokazovala i její nynější úplná závislost na Německu. Hitler ostatně její konečnou likvidaci plánoval už od poloviny listopadu roku 1938 a záminkou k ní se mu mělo stát Slovensko. Německá vláda proto v únoru 1939 vyslala své emisary, aby začali slovenskou politickou reprezentaci pobízet k vyhlášení nezávislého státu. Předseda autonomní vlády Jozef Tiso sice chtěl nezávislosti dosáhnout postupně, opatrně a nejlépe po dohodě s Prahou, nicméně Berlín po něm požadoval okamžité jednání.¹⁷

Ačkoliv prezident Hácha 10. března odvolal z funkce ty slovenské ministry, kteří se netajili separatistickými tendencemi, včetně premiéra Tisa, odtrhnutí Slovenska stejně zabránit nedokázal. Hitler dal na schůzi v Berlíně sesazenému Tisovi příkaz k vyhlášení samostatného Slovenska pod pohrůžkou maďarského vojenského vpádu a zároveň oznámil, že české země budou v nejbližších hodinách obsazeny wehrmachtem. 14. března 1939 tak vyhlásil slovenský sněm nezávislost Slovenska s Jozefem Tisem jakožto jeho prezidentem, zatímco jednotky německé armády už se formovaly kolem česko-německých hranic. Hácha byl postaven před hotovou věc. Na jednání s Hitlerem už se nezmohl k žádnému odporu a pod značným nátlakem podepsal prohlášení, ve kterém odevzdával osud svého národa do rukou nacistického diktátora.¹⁸

Již 15. března vstoupily německé jednotky do měst po celé republice, kde je čekalo nadšené přivítání místních Němců. Téhož dne dorazil do Prahy i sám Adolf Hitler, který zde o den později vyhlásil na Pražském hradě vznik Protektorátu Čechy a Morava. Zánik stále ještě demokratického Česko-Slovenska tak byl dokonán. Ačkoliv česká vláda zůstala u moci a starala se o některé vnitřní záležitosti protektorátu, drtivou kontrolu nad okupovaným územím převzala Říše. Nově byl zřízen úřad říšského protektora, jimž se stal Konstantin von Neurath, disponující nyní veškerými pravomocemi vlády. Hitler sice slíbil Háchovi a Čechům jakousi neurčitou autonomii, ve skutečnosti však byli zcela v područí Třetí říše.¹⁹

1.2.1. Protektorátní vláda Aloise Eliáše

Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava se začaly rychle vytrácet i poslední pozůstatky předchozího demokratického systému. Většinu české společnosti zachvátil odpor

¹⁷ EMMERT, František: *Německá okupace českých zemí*. Praha: Mladá fronta 2016, s. 58.

¹⁸ LIŠKA, Vladimír: *Ve stínu hákového kříže. Protektorát 1939-1945*. Praha: XYZ 2019, s. 74-76.

¹⁹ BRYANT, Ch. (přel. GEISLER, E.): *Praha v černém. Nacistická vláda a český nacionalismus*, s. 38-39.

proti německé nadvládě, na denním pořádku byly konflikty s okupanty a bojkot všeho německého.²⁰ Týden po okupaci došlo k rozpuštění obou sněmoven Národního shromáždění a místo něj byl 21. března ustanoven výbor Národního souručenství, který měl představovat jakousi náhradu za zrušené politické strany a parlament. Během krátké doby se z Národního souručenství stala silná organizace, ztvárňující oficiální platformu pro všenárodní opozici a národní sjednocení.²¹

Zároveň s organizováním Národního souručenství probíhala rekonstrukce Beranova kabinetu. Již 5. dubna dorazil do Prahy říšský protektor Konstantin von Neurath, jehož příjezd ukončil období tzv. vojenské správy a umožnil jmenování nové, protektorátní vlády. Ta měla v okupovaném státě představovat záruku politické stabilizace. Říšský protektor však trval na tom, aby se vláda skládala z dosavadních ministrů, pouze s několika málo změnami. Dne 23. dubna tak skončila činnost Beranova kabinetu a 27. dubna byla jmenována první protektorátní vláda v čele s divizním generálem Aloisem Eliášem, jenž v Beranově vládě doposud zastával post ministra dopravy.²²

Generál Eliáš premiérskou funkci původně přijmout nechtěl, neboť v této době již spolupracoval se vznikající ilegální vojenskou organizací Obrana národa. Uvědomoval si, že pokud se skutečně stane předsedou protektorátní vlády, bude muset hrát dvojí hru – navenek vystupovat loajálně k německým okupantům, na druhé straně se však jako člen vojenského odboje podílet na protiněmecké činnosti. Jakožto voják, a především československý vlastenec ale Eliáš nechtěl, aby se premiérský post dostal do špatných rukou, a tak nabídku nakonec přijal, pevně rozhodnutý svou novou pozici maximálně využít ve prospěch odboje.²³

Prezident Hácha s výběrem Eliáše okamžitě souhlasil, konečné rozhodnutí však spočívalo na říšském protektorovi. Bylo možné, že jakožto bývalý legionář a československý generál bude Alois Eliáš německým vedením odmítnut, nicméně Konstantin von Neurath proti němu žádné námitky neměl. Jeho souhlas nejspíše pramenil výlučně z potřeby uklidňovat českou i mezinárodní veřejnost a zachovávat zdání, že sliby o autonomii v protektorátu nejsou plané.²⁴ Nová vláda měla úřednický charakter, téměř všechny její členy převzal Eliáš z kabinetu Rudolfa Berana. Josef Kalfus nadále vykonával funkci ministra financí, Jan Kapras školství

²⁰ GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny země koruny české. Svazek XV.a, 1938-1945*. Paseka – Praha – Litomyšl 2006, s. 208-209.

²¹ KVAČEK, Robert – TOMÁŠEK, Dušan: *Generál šel na smrt. Životní příběh Aloise Eliáše*. 4. vyd. Praha: EPOCHA 2019, s. 32-33.

²² PASÁK, Tomáš: *Pod ochranou říše*. Praha: Práh 1998, s. 75-76.

²³ Tamtéž, s. 77.

²⁴ KVAČEK, R. – TOMÁŠEK, D.: *Generál šel na smrt. Životní příběh Aloise Eliáše*, s. 36.

a osvěty a Ladislav Feierabend znovu spravoval ministerstvo zemědělství. Jaroslav Krejčí se stal ministrem spravedlnosti, Dominik Čipera veřejných prací, Vlastimil Šádek obchodu, průmyslu a živností, Vladislav Klumpar zdravotní a sociální správy a Jiří Havelka převzal po Eliášovi ministerstvo dopravy. Byla zrušena ministerstva zahraničních věcí a národní obrany, neobsazen prozatím zůstával resort vnitra, který přechodně spravoval sám předseda vlády. Na počátku července 1939 ale Eliáš pověřil jeho vedením generála Josefa Ježka, čímž vládu konečně dotvořil.²⁵

Zpočátku vystupovala protektorátní vláda navenek jako jednotná a semknutá, což bylo umožněno minimálním tlakem okupačních sil na její činnost v prvních měsících jejího působení. Členové Eliášova kabinetu si navzájem důvěřovali a spoléhali se na sebe, tento vnitřní soulad zajišťovala zejména kontinuita některých ministerských funkcí z předchozích vlád. Jisté neshody a rozdílné názory se však přesto už objevovaly, a to i v zásadních věcech, jako byl vztah k Němcům a říši.²⁶ Tyto rozdíly se projevíly vznikem dvou rozdílných směrů uvnitř vlády, přičemž jeden byl reprezentován rezistenční politikou generála Eliáše a druhý, vstřícnější vůči německým požadavkům, činností ministra spravedlnosti Krejčího. Alois Eliáš byl toho názoru, že okupace je pouze přechodným obdobím, které je nutné přečkat. Svou činnost proto soustředil na obnovení Československa, udržení národní jednoty, zmírnění dosahu německých opatření a spolupráci s domácími i zahraničnými odbojem. Vytvářel obrannou domácí frontu nejen v politické, ale i hospodářské a kulturní oblasti a snažil se zabránit činnosti proněmeckých skupin českých fašistů a kolaborantů. Funkci protektorátního předsedy vlády Alois Eliáš zastával až do 27. září 1941, kdy byl za svou odbojovou činnost zatčen pražským gestapem a následně také zbaven svého úřadu.²⁷

1.3. Chlebičková aféra

Jako hlavní příčinu, jenž vedla k pádu generála Eliáše, můžeme označit tzv. Chlebičkovou aféru, jenž se udála v září roku 1941. Již na konci srpna roku 1941 totiž začala sedmička kolaborantských šéfredaktorů²⁸ vyvíjet silný tlak na protektorátní vládu, protože jim připadalo, že je Eliáš a jeho kabinet dostatečně nepodporují v jejich proněmecké

²⁵ KVAČEK, R. – TOMÁŠEK, D.: *Generál šel na smrt. Životní příběh Aloise Eliáše*, s. 39-40.

²⁶ GEBHART, J. – KUKLÍK, J.: *Velké dějiny země koruny české. Svazek XV.a, 1938-1945*, s. 222-223.

²⁷ PASÁK, Tomáš: *Pod ochranou říše*, s. 84-87.

²⁸ Viz podkapitola 3.1.2. Mediální systém za Protektorátu Čechy a Morava

činnosti. Když Emanuel Vajtauer s Karlem Wernerem jako zástupci oné sedmičky v září žádali o podporu vlády proti vysílání londýnského rozhlasu, který nabádal k bojkotu protektorátního tisku, Eliáš jejich žádost skutečně odmítl. Dokonce jim zprvu nechtěl udělit ani audienci, nicméně k té nakonec na žádost Konstantina von Neuratha a pod nátlakem K. H. Franka přece jen došlo.²⁹

Přijetí sedmičky aktivistických novinářů se tedy uskutečnilo 18. září 1941 v prostorách ministerské rady v Kolovratském paláci. Kromě novinářů a premiéra Eliáše se této schůzky zúčastnili ještě šéf tiskového odboru předsednictva ministerské rady Ctibor Melč a odborový přednosta Jaroslav Vorel. Každý z hostů měl u svého místa připraven talíř s pohoštěním – obloženými chlebičky, a generál během krátkého rozhovoru ještě nechával další talíře s chlebičky kolovat.³⁰ Karel Lažnovský si stěžoval, že se protektorátní vláda nepostarala o převýchovu obyvatelstva a že se chová málo proněmecky. Kvůli tomu pak novináři podle něj sklízí nevděk národa, protože to vypadá, že jsou jedinými, kdo s Němci spolupracuje. Návštěva u ministerského předsedy však skončila bez jakéhokoliv výsledku, Eliáš opět odmítl vystoupit na jejich podporu a aktivistická sedmička tak odešla s nepořízenou. Toto zdánlivě bezvýznamné setkání však mělo ještě velmi dramatickou dohru.³¹

Aktivističtí žurnalisté se měli o týden později, 25. září, sejít také se státním prezidentem Emilem Háchou, k této schůzi už však nikdy nedošlo, neboť několik šéfredaktorů den před ní záhadně onemocnělo. Nedlouho poté se rozkřiklo, že je generál Eliáš nechal otrávit pomocí oněch podávaných chlebiček, jež měly být infikovány bakteriemi tyfu. Karel Lažnovský byl skutečně 27. září s diagnózou tyfu přijat do Vinohradské nemocnice a následně 29. září převezen do SS lazaretu v Praze-Podolí, kde téhož dne byli umístěni i Vladimír Krychtalek, Emanuel Vajtauer a Jaroslav Křemen.³² Zatímco se tito tři šéfredaktoři postupně uzdravili, pětatřicetiletý Karel Lažnovský otravě 10. října 1941 v podolském sanatoriu nakonec podlehl. Pitevní zpráva uvedla, že opravdu zemřel na tyfus.³³ Nacisté jeho smrt označili za politickou vraždu, vystrojili Lažnovskému státní pohřeb a prohlašovali jej za národního mučedníka.

²⁹ KAPLAN, Jan – UHLÍŘ, Jan Boris: *Praha ve stínu hákového kříže*. Praha: J. Otto – Ottovo nakladatelství 2005, s. 57.

³⁰ PASÁKOVÁ, Jana: *Chlebičková aféra. Odbojový čin ministerského předsedy Aloise Eliáše?* In: *Historie a vojenství*, 57, 2008, č.1, s. 77-78.

³¹ ČECHURA, Jaroslav a kol.: *Historie českých spiknutí*. Praha: Akropolis 2000, s. 150.

³² PASÁKOVÁ, J.: *Chlebičková aféra. Odbojový čin ministerského předsedy Aloise Eliáše?* s. 79.

³³ KAPLAN, J. – UHLÍŘ, J. B.: *Praha ve stínu hákového kříže*, s. 57.

Na jeho počest po něm bylo také pojmenováno nábřeží v Praze (dříve Rašínovo) a novinářská cena.³⁴

Případu Lažnovský se Němci rozhodli naplno využít proti Aloisi Eliášovi, o jehož odbojové činnosti už nějakou dobu věděli. Nutno též podotknout, že v této době došlo v Protektorátu Čechy a Morava k velmi důležité změně – relativně umírněný říšský protektor Konstantin von Neurath byl poslán na zdravotní dovolenou a jako jeho zástupce přijel 27. září 1941 do Prahy radikální Reinhard Heydrich. Ten se rozhodl nastolit v protektorátu klid a pořádek a ještě v den svého příletu do Prahy nechal vyhlásit výjimečný stav a zatknout Eliáše, jenž byl obviněn z vlastizrady. Případ Karla Lažnovského a jeho nemocných kolegů tedy přišel zastupujícímu říšskému protektorovi velmi vhod, Eliáše tak mohl obvinít nejen jako zrádce Říše, ale i jako traviče. Gestapo tuto událost začalo ihned vyšetřovat, ovšem bez jednoznačných výsledků.³⁵

I přesto však Heydrich generála Eliáše zbavil funkce protektorátního předsedy vlády a nechal jej uvrhnout do vazby v Černínském paláci. Následně byl Eliáš převezen k výslechům do Petschkova paláce, kde ovšem doznal jen to, o čem mělo gestapo nezpochybnitelné důkazy – zbytek zatajil či popřel. Dne 1. října 1941 byl za svou odbojovou činnost odsouzen Lidovým soudem Německé říše k trestu smrti.³⁶ Po tomto rozsudku jej převezli do věznice na Pankrác, kde měl očekávat jeho vykonání. 19. června 1942 byl pak divizní generál Alois Eliáš jakožto jediný ministerský předseda zemí okupovaných nacistickým Německem postaven před popravčí četou a zastřelen.³⁷

Eliášova účast na Chlebíčkové aféře zůstávala po dlouhou dobu nevyjasněná. Podle poválečných svědectví a pamětí zainteresovaných lékařů však už dnes můžeme s jistotou říct, že byl předseda vlády skutečně jejím iniciátorem. Společně s ním byl za hlavního aktéra základě anonymního strojopisu označen také urolog Miloš Klika, se kterým Eliáš kdysi plánoval už odstranění státního tajemníka K. H. Franka. Klikovo svědectví bylo dokonce v šedesátých letech dvacátého století vydáno tiskem. Oba muži tedy společně vymysleli plán, jak odstranit české aktivistické novináře. Virové bacily Klikovi obstarali pracovníci bakteriologického ústavu – jeho ředitel profesor František Patočka a lékaři Vladimír Wagner a Ivan Málek. Zatímco Málek vypěstoval množství tyfových mikrobů, Wagner zařídil mikroby tuberkulózní.

³⁴ BEDNAŘÍK, Petr – JIRÁK, Jan – KÖPPOVÁ, Barbara: *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. 2. vyd. Praha: Grada 2019, s. 212.

³⁵ ČECHURA, J. a kol.: *Historie českých spiknutí*, s. 150.

³⁶ KVAČEK, R. – TOMÁŠEK, D.: *Generál šel na smrt. Životní příběh Aloise Eliáše*, s. 119-120.

³⁷ Tamtéž, s. 9.

Podle Wagnerovy výpovědi měl pak Alois Eliáš 18. září – v den atentátu – přinést do Klikovy ordinace v krabičce pět obložených chlebičků s pomazánkou a sardinkami. Sardinky lékař pomocí injekční stříkačky těmito mikroby infikoval a do jedné vpravil i dosud nevyzkoušený klobásový jed rozpuštěný ve vodě. Tyto chlebičky předseda vlády následně opět odnesl a před schůzkou s novináři je položil na jmenovkami označené talířky.³⁸

Všechny výpovědi předních českých lékařů se shodují v tom, že byl na Karla Lažnovského a jeho kolegy skutečně spáchán biologický atentát pod vedením Aloise Eliáše, jenž měl být vyvrcholením bojkotu protektorátního tisku. Tato vražda měla svůj opodstatněný důvod – zbavila českou kolaborantskou novinářinu jednoho z jejích nejdůležitějších činitelů a stala se výstrahou ostatním kolaborantům a kolegům Karla Lažnovského.³⁹

2. Mediální systém

2.1. Mediální systém za druhé republiky

Podepsání Mnichovské dohody a ztráta československého pohraničí vedly k poklesu počtu tištěných periodik na obsazeném území. Za ukončení činnosti některých periodik nesl zodpovědnost přímo stát – například 20. října 1938 po pozastavení činnosti KSČ zakázal komunistický tisk. Tištěná média byla následně podrobena přísnějším formám cenzury, jejíž mechanismy byly ustanoveny již v září roku 1938, kdy zemi ohrožovalo nacistické Německo. Po vyhlášení mobilizace 23. září a vstoupení státu do stavu branné pohotovosti byl aplikován mimo jiné zákon o mimořádných opatřeních z roku 1920, který umožňoval tříměsíční omezení ústavou zaručených občanských svobod. Do něj spadala i kontrola tištěných médií – jejich vydávání a rozšiřování mohlo být omezováno či podrobeno zvláštním podmínkám. Periodický tisk, vycházející nejméně pětkrát týdně, byl v té době povinen předkládat své výtisky nejpozději dvě hodiny před publikací, tisk vycházející alespoň třikrát týdně tři hodiny před publikací a ostatní tisk až 24 hodin předem.⁴⁰

Tisková legislativa tohoto období měla kořeny v legislativě první republiky, a nejen zákon o mimořádných opatřeních povoloval ve výjimečných situacích kontrolu a omezování

³⁸ ČECHURA, J. a kol.: *Historie českých spiknutí*, s. 154-156.

³⁹ KAPLAN, J. – UHLÍŘ, J. B.: *Praha ve stínu hákového kříže*, s. 57.

⁴⁰ KONČELÍK, Jakub – ORSÁG, Petr – VEČEŘA, Pavel: *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál 2010, s. 77.

tisku. Stát se mohl odkázat také na zákon na ochranu republiky, jehož novela z roku 1933 značně rozšiřovala možnosti zabavení a zastavení vydávání periodického tisku, jenž by byl namířen proti státu.⁴¹

26. září 1938 vznikla Ústřední cenzurní komise, která zajišťovala nejen cenzuru tisku, ale také kontrolu divadel a filmu. Dne 6. prosince rozhodla vláda druhé republiky, že předběžnou kontrolu tisku budou provádět úředníci Ústřední tiskové dozorcí služby. Do redakcí periodik byli následně dosazeni cenzori, zodpovědní této instituci. Bylo zakázáno kritizovat nejen domácí vládu, ale i nacistické Německo.⁴²

Následkem těchto opatření přestalo do konce roku 1938 z celkových 4 000 titulů vycházet téměř 1 900. S přitvrzující cenzurou vymizely především levicové a antifašistické tituly, na začátku roku 1939 ukončil činnost například legionářský deník *Národní osvobození*. Poté, co se většina politických stran spojila do Strany národní jednoty, však většina jejich deníků zůstala i nadále zachována. Vůdčím listem tohoto uskupení se stal bývalý agrárnícký deník *Venkov*. Nadále přetrvalo také *České slovo* coby stranický tisk České strany národně sociální, a *Národní politika* a *Lidové noviny* jako hlavní reprezentanti nezávislého nadstranického tisku. Právo lidu bylo nahrazeno nástupnickou *Národní prací*, jež reprezentovala opoziční linii.⁴³

2.2. Mediální systém za Protektorátu Čechy a Morava

Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava se naplno projevila snaha nacistické okupační moci dostat pod svou kontrolu veškerá média, s jejichž pomocí by následně určovala veřejné mínění a vynucovala si loajalitu obyvatel okupovaného státu. Proti této snaze působilo úsilí domácího i zahraničního odboje, věřícího v pouhou dočasnost německé okupace. Tato situace následně vyústila v existenci trojího typu médií působících na území Protektorátu – legálních, kontrolovaných okupační správou, ilegálních, vydávaných odbojovými skupinami a zahraničních, jenž u nás působila z území ovládaných spojeneckou armádou (jednalo se hlavně o československé vysílání britské rozhlasové stanice BBC s názvem *Volá Londýn*).⁴⁴

⁴¹ PEHR, Michal: *Zákon na ochranu republiky a doprovodné zákony v meziválečné éře*. In: *Časopis Národního muzea, Řada historická*. Praha, 2015, ročník 184, č. 3-4, s. 44.

⁴² KONČELÍK, J. – ORSÁG, P. – VEČEŘA, P.: *Dějiny českých médií 20. století*, s. 77-80.

⁴³ Tamtéž, s. 80.

⁴⁴ BEDNAŘÍK, P. – JIRÁK, J. – KÖPPOVÁ, B.: *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*, s. 203-204.

Nacisté měli řízení legálního tisku zcela ve svých rukou. Po zřízení protektorátních okupačních úřadů převzalo dohled nad médii oddělení kulturně politických záležitostí Úřadu říšského protektora. Zde byla zřízena skupina Tisk, v jejímž čele stál důstojník SS Wolfgang Wolfram von Wolmar. Skupina byla nadřazena formálně ustanovenému autonomnímu orgánu české státní správy – tiskovému odboru Předsednictva ministerské rady, jenž řídil Zdeněk Schmoranz. Cenzuru nadále zajišťovalo Ústředí tiskové dozorcí služby, zřízené již za druhé republiky, které dávalo instrukce cenzorům. Činnost cenzorů byla od září roku 1939 kodifikována Souborným přehledem pokynů pro tiskovou přehlídku a zajištění nezávadnosti zpravodajství měl zaručit třístupňový systém cenzury. Jako další forma kontroly tisku sloužily pravidelné týdenní tiskové konference úředníků tiskového odboru a skupiny Tisk se šéfredaktory a politickými redaktory. Na těchto konferencích byli účastníci informováni o oficiální interpretaci mezinárodních i domácích událostí a o tématech, o kterých se mělo či naopak nemělo psát. Docházelo i k hodnocení práce redakcí, ať už podle článků, které byly publikovány, či článků, které cenzura zakázala.⁴⁵

Protektorátní období zaznamenalo další, rapidní redukci počtu vycházejících periodik. Ze zbylých 2 125 titulů, které na území protektorátu na jeho počátku vycházely, jich bylo do konce války postupně zakázáno 1 887. Drtivá většina z nich byla z politických důvodů zastavena již na začátku okupace, ke konci války pak hrály hlavní roli hospodářské důvody.⁴⁶ Kontrola tisku kromě toho probíhala i nepřímo, pomocí omezování distribuce novinového papíru. V roce 1941, když byl z vládního nařízení značně snížen počet českých novin a časopisů, nacisté jako oficiální důvod uvedli, s ohledem na válečnou situaci, potřebu šetřit papírem. Ve skutečnosti se však jednalo o záminku k vyřazení periodik, která dostatečně nevyhovovala jejich požadavkům. Následně se značně zvýšil tlak na zbylé noviny a časopisy, aby se v zájmu zachování své existence přizpůsobily propagandistické linii.⁴⁷

Přestože mnoho tištěných titulů (například *Národní listy*, *Expres* či *Telegraf*) zmizelo následkem nacistického zásahu do struktury protektorátního tisku, další vznikaly. Jednalo se jak o periodika domácího fašistického hnutí, propagující antisemitistické postoje (*Árijský boj* či *deník Vlajka*), tak média přímo propagující kolaboraci s nacismem (*Přítomnost*, měsíčník

⁴⁵ BEDNAŘÍK, P. – JIRÁK, J. – KÖPPOVÁ, B.: *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*, s. 205.

⁴⁶ Tamtéž, s. 206.

⁴⁷ MOHN, Volker (přel. DVOŘÁČEK, Petr): *Nacistická kulturní politika v protektorátu. Koncepce, praxe a reakce české strany*. Praha: Prostor 2018, s. 100.

Osvěta či týdeník Svět). Jako další legálně vycházející periodika spolupracující s režimem můžeme uvést také deníky Večer, Venkov a České slovo.⁴⁸

Nacisté si byli důležitosti médií dobře vědomi, proto se již od počátku okupace snažili získat na svou stranu české novináře, kteří by s nimi spolupracovali. Nebylo jich mnoho, ale našli se i tací, kteří se k této spolupráci sami dobrovolně přihlásili. V rámci této minority se postupně vytvořila skupina proněmecky smýšlejících šéfredaktorů, která ve spolupráci s německými okupačními úřady přetvářela český periodický tisk v nástroj nacistické propagandy. Tato aktivistická skupina se začala výrazně projevovat nejen v novinářské oblasti, ale i v té politické. Jejimi členy byli Václav Crha, šéfredaktor Národní politiky a Českého slova, Karel Werner, šéfredaktor Poledního listu a Večerního Českého slova, Vladimír Ryba, šéfredaktor Národní práce, Jaroslav Křemen jakožto šéfredaktor listu A-Zet a Lidového deníku a Emanuel Vajtauer, šéfredaktor Večerního Českého slova a deníku Přítomnost. Aktivistickou sedmičku poté dotvářeli Karel Lažnovský, šéfredaktor Českého slova, a Vladimír Krychtálek, šéfredaktor deníků Venkov a Večer. Jejich motivy ke spolupráci s nacisty byly různorodé.⁴⁹

Někteří z nich (například Karel Werner) byli k propagaci nacismu vedeni ideologickými důvody, neboť již za první republiky působili ve fašistických hnutích a nyní pouze převzali německou vizi o novém společenském řádu. Další, jako třeba Vladimír Ryba a Jaroslav Křemen, však dříve tíhli k socialistickému smýšlení, Emanuel Vajtauer a Karel Lažnovský dokonce ke komunistickému. Nemálo z nich za první republiky také psalo do demokratických listů, například Vladimír Krychtálek a Emanuel Moravec působili jako zpravodajové Lidových novin. Až na Moravce se však jednalo o prvorepublikové novináře druhé či třetí kategorie, kteří v nastalé situaci uviděli příležitost, jak si za pomoci spolupráce s režimem vybudovat kariéru. A skutečně brzy dosáhli na nejvyšší posty v českém protektorátním tisku, které by za normálních okolností jen díky svým schopnostem nikdy nezískali. Již v létě roku 1940 se naplno projevíly politické ambice těchto novinářů. Kromě prosazování propagandistických myšlenek pomocí tisku se totiž uchýlili i k aktivní spolupráci s Němci, jenž se projevovala především vyvíjením tlaku na tzv. retardační politiku vlády Aloise Eliáše. Na jaře 1941 se pak definitivně zformovala již zmíněná sedmička aktivistických novinářů.⁵⁰

⁴⁸ KONČELÍK, J. – ORSÁG, P. – VEČEŘA, P.: *Dějiny českých médií 20. století*, s. 99-100.

⁴⁹ BEDNAŘÍK, P. – JIRÁK, J. – KÖPPOVÁ, B.: *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*, s. 210-211.

⁵⁰ CEBE, Jan – KONČELÍK, Jakub: *Novinářský aktivismus: protektorátní kolaborantská žurnalistika a její hlavní představitelé z řad šéfredaktorů českého legálního tisku*. In: Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie. Praha, 2008, ročník 53, číslo 1-4, s. 41-44.

3. Karel Lažnovský a Vladimír Krychtálek

Z aktivistické sedmičky jsem si vybrala dva novináře, kterými se ve své práci budu zabývat a jejichž činnost budu analyzovat – Vladimíra Krychtálka a Karla Lažnovského. Zvolila jsem je z toho důvodu, že se jednalo o vedoucí osobnosti této skupiny šéfredaktorů a zároveň o její nejznámější členy.

3.1. Vladimír Krychtálek

Vladimír Krychtálek se narodil 27. ledna roku 1903 v Brně. Studoval architekturu na Vysoké škole technické v Brně, po nějaké době však ze studií odešel a začal se naplno věnovat žurnalistice. Od roku 1924 působil v týdeníku Sport a sportovní příspěvky také zasílal do Lidových novin. V roce 1931 byl přijat do pražské redakce Lidových novin, o tři roky později byl vyslán jako jejich zahraniční korespondent do Moskvy. V květnu 1936 poslala redakce Krychtálka do Bělehradu, o rok později jej však odvolala zpátky. Kvůli rozporům s oficiální zahraniční politikou Československa byl Krychtálek v říjnu 1937 z redakce Lidových novin vyloučen, ihned však nastoupil do redakce agrárního Venkova. Tento deník otevřeně vystupoval proti politice Hradu a stál tedy na opačné politické straně než Lidové noviny. Ihned po svém nástupu do nové redakce začal Krychtálek ve svých článcích kritizovat vedoucí politické osobnosti republiky a vyzdvihovat nutnost orientace státu na německou říši.⁵¹

Absolvoval několik cest do Berlína jakožto zástupce listu Venkov, a i po návratu z Německa nadále rozvíjel své kontakty s německou stranou. Po zřízení protektorátu Čechy a Morava patřil Vladimír Krychtálek mezi novináře, kteří se již během prvních dnů okupace pokoušeli o spolupráci s nacisty, což dával najevo i ve svých článcích. V roce 1939 se toto spojení s Němci vyplatilo, když se stal šéfredaktorem deníku Večer. Koncem září téhož roku uspořádaly německé úřady pro vybrané české novináře zájezd do Polska, okupovaného německou armádou. Krychtálek se zde sblížil s dalšími novináři, kteří v následujících letech vytvořili jádro českého protektorátního aktivismu – např. s Vladimírem Rybou, Jaroslavem Křemenem a Václavem Crhou. Zájezd do Polska splnil svůj účel demonstrace německé síly, neboť novináři, kteří na vlastní oči spatřili důsledky německé agrese, se poté utvrdili v názoru,

⁵¹ CEBE, Jan: *Vladimír Krychtálek – osud neslavně slavného novináře*. In: *Ztraceni v davu. Osudy novinářů ve 20. století*. Praha: Matfyzpress 2005, s. 98-99.

že je nutné s nacisty aktivně spolupracovat. V létě 1940 začali svou činnost soustředit proti retardační politice generála Eliáše, což se projevilo především reorganizací Národního souručenství – nacisty jediné povolené politické organizace v Protektorátu. Do jeho vedení byli dosazeni aktivističtí žurnalisté Vladimír Ryba, Jaroslav Křemen a Vladimír Krychtálek. Tato trojice pak kritizovala dosavadní činnost Národního souručenství, které podle jejich mínění selhalo v převýchově českého národa ke spolupráci s říší. Krychtálek byl však po krátké době kvůli neshodám s vládou nucen z výboru vystoupit⁵², neboť německé úřady jej v jeho úsilí o ovládnutí Národního souručenství dostatečně nepodpořily.⁵³

V březnu roku 1941 dal Vladimír Krychtálek podnět ke schůzce pražských aktivistických novinářů, na níž se ustavila ona tzv. sedmička vedoucích šéfredaktorů. Tito šéfredaktoři začali na stránkách svých deníků důrazně požadovat aktivní spolupráci s říší a převýchovu národa k proněmeckému smýšlení. Také značně kritizovali vládu, která je dle jejich názoru v jejich snaze nepodporovala. Již tak napjatá situace se vyhrtila v září 1941, po bojkotu protektorátního tisku⁵⁴, jenž byl připravován za spolupráce domácího a zahraničního odboje. Aktivisté byli touto událostí značně zneklidněni a trvali na tom, aby se jich vláda v čele s Aloisem Eliášem veřejně zastala. Projednat situaci s předsedou vlády chtěli osobně, proto na žádost říšského protektora přijal generál Eliáš všech sedm šéfredaktorů 18. září 1941 v Kolowratském paláci.⁵⁵ Události této schůzky později vešly do dějin pod názvem Chlebičková aféra. Po válce byl Vladimír Krychtálek v roce 1947 za svoji kolaborantskou činnost odsouzen Národním soudem k trestu smrti, jenž byl vykonán 22. dubna téhož roku na šibenici na dvoře věznice na Pankráci.⁵⁶

⁵² Jeho odchod zapříčinila především aféra s protizidovskými výnosy, neboť Krychtálek coby zmocněnec pro propagandu zveřejnil v tiskové korespondenci Národního shromáždění bez vědomí vedení protizidovské směrnice. To vyvolalo rozhořčení veřejnosti i vlády, která se rozhodla proti Krychtálkovi rázně zakročit a vydala nařízení, zakazující zmocněnci NS veřejně vyhlášovat jakékoliv rozhodnutí bez souhlasu vedoucího NS. Krychtálek byl bez podpory německých úřadů uvržen do politické izolace, vystoupil z výboru a později i z NS vůbec.

⁵³ CEBE, J.: *Vladimír Krychtálek – osud neslavně slavného novináře*, s. 102-109.

⁵⁴ České obyvatelstvo si na výzvu českého vysílání BBC ve dnech 14. až 21. září nemělo koupit, půjčit ani číst žádné protektorátní noviny, aby tak vyjádřilo odpor vůči okupační moci a jejímu oficiálnímu tisku. Jednalo se o jednu z nejlépe organizovaných protinacistických kampaní, jež měla za následek pokles prodeje tisku až o 70 %. V důsledku této události byl mj. Konstantin von Neurath nahrazen Reinhardem Heydrichem coby zastupujícím říšským protektorem.

⁵⁵ CEBE, J.: *Vladimír Krychtálek – osud neslavně slavného novináře*, s. 110-113.

⁵⁶ Tamtéž, s. 142.

3.2. Karel Lažnovský

Karel Lažnovský se narodil 8. března roku 1906 v Motyčíně u Kladna do chudé hornické rodiny. Vystudoval zde obchodní akademii a v roce 1925 získal práci jako pomocný dělník v kladenských dolech. Již od mládí tíhnul k levicovému smýšlení a v dolech působil jako tajemník hornických odborů. Od 20. let byl redaktorem lokálního časopisu *Duch českého severu*, o své místo v redakci však přišel poté, co se zapojil do činnosti komunistické strany a Svazu komunistické mládeže. Roku 1930 nastoupil do plzeňských národně-socialistických novin *Český směr*, odkud však zakrátko odešel. Od roku 1933 přispíval do různých listů vydávaných nakladatelstvím Melantrich, a byl také členem Syndikátu československých novinářů.⁵⁷

Jeho levicové smýšlení se ale postupem času razantně proměnilo a Lažnovský čím dál více tíhnul k fašistické ideologii. V roce 1938 už se otevřeně hlásil k nacistickému Německu a kritizoval jak systém první republiky, tak i komunismus, ve který dříve věřil. Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava nastoupil Karel Lažnovský do pražské redakce ranního *Českého slova* jako vnitropolitický redaktor, a za svou spolupráci s nacistickým režimem byl dokonce roku 1941 jmenován jeho šéfredaktorem.⁵⁸

Stejně jako Krychtálek, tak i Lažnovský se jakožto člen sedmičky protektorátních aktivistických novinářů sešel 18. září 1941 s předsedou vlády Eliášem, aby zde spolu s nimi vznesl požadavek o podporu proti vysílání britské stanice BBC. Byl jedním ze čtyř novinářů, kteří po této schůzce začali mít vážné zdravotní problémy a jediným, který na jejich následky 10. října zemřel. Nacisté jeho smrti okamžitě využili, prohlásili ji za vraždu a rozpoutali tzv. Chlebičkovou aféru, která byla následně použita k likvidaci generála Eliáše.⁵⁹

⁵⁷ BEDNAŘÍK, P. – JIRÁK, J. – KÖPPLOVÁ, B.: *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*, s. 212.

⁵⁸ KONČELÍK, Jakub – KÖPPLOVÁ, Barbara – KRYŠPÍNOVÁ, Jitka: *Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara. Stenografické zápisy Antonína Fingera z protektorátních tiskových porad 1939-1941*. Praha: Karolinum 2003, s. 23.

⁵⁹ BEDNAŘÍK, P. – JIRÁK, J. – KÖPPLOVÁ, B.: *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*, s. 211-212.

4. Metodologie výzkumu

4.1. Tematická analýza

Ve své diplomové práci budu analyzovat články novinářů Vladimíra Krychtálka a Karla Lažnovského z deníků *Venkov*, *Večer* a *České slovo* za použití metod kvalitativního výzkumu. Jako hlavní metodu svého výzkumu použiji tematickou analýzu těchto článků, neboť hlavním cílem této práce je zjistit, jak se proměňovala jejich témata během stanovených období.

Tematická analýza je metoda používaná pro analyzování kvalitativních dat, zahrnuje vyhledávání v datovém souboru k identifikaci, analýze a hlášení opakovaných vzorců. Slouží nejen k popisu dat, ale zahrnuje také interpretaci v procesech výběru kódů a vytváření témat. Charakteristickým rysem této metody je její flexibilita, neboť ji lze využít a aplikovat na širokou škálu studijních otázek, návrhů a velikostí vzorků. Tematická analýza není vázána na konkrétní paradigmatickou orientaci; může být použita v rámci postpozitivistických, konstruktivistických nebo kritických realistických výzkumných přístupů.⁶⁰

Tematická analýza je vhodnou a účinnou metodou, kterou lze použít při snaze porozumět souboru zkušeností, myšlenek nebo chování v rámci souboru dat. Díky své relevanci pro jiné metody kvalitativního výzkumu odrážejí postupy tematické analýzy postupy zakotvené teorie, etnografie a dalších kvalitativních metodologií, které také spoléhají na kódování a vyhledávání souborů dat pro témata jako součást svých procesů. Tematická analýza hlouběji interpretuje a transformuje data, obecně se však nepoužívá k jejich interpretaci a transformaci až do bodu rozvoje teorie. Zabývá se více než jen popisem a kategorizací údajů, ale nezasahuje tak daleko, aby z nich sama rozvinula teorii.⁶¹

Abychom mohli správně provést tematickou analýzu, je důležité si nejprve definovat pojem „téma“. Téma je „vzorkovaná odpověď“ nebo význam“ odvozený z údajů, jenž informují o výzkumné otázce. Při tematické analýze mohou výzkumníci identifikovat témata bez ohledu na to, kolikrát se konkrétní myšlenka nebo položka související s tímto tématem objevila v datovém souboru. Kromě toho důležitost nebo ústřední postavení tématu nemusí nutně odrážet frekvenci jeho výskytu v datech. Témata lze klasifikovat buď jako sémantická, která

⁶⁰ KIGER, Michelle E. – VARPIO, Lara: *Thematic analysis of qualitative data*. In: *Medical Teacher*, Volume 42, Issue 8, 2020, p. 1-9.

⁶¹ Tamtéž

se týkají explicitnějších nebo povrchových významů datových položek, nebo latentní, která odrážejí hlubší významy, předpoklady nebo ideologie.⁶²

Tematickou analýzu v rámci svého výzkumu aplikuji na soubor článků z již zmíněných deníků, vydaných ve třech odlišných, ale nepříliš od sebe vzdálených časových obdobích. Každý z těchto třech zvolených časových úseků, točících se vždy okolo významné události, je poznamenán kritickou politickou i sociální situací ve státě, jenž různými způsoby silně ovlivňovala myšlení a jednání všech jeho obyvatel. Tato práce se pomocí zvolené metody snaží objasnit, jakými tématy se autoři článků pod vlivem této situace a událostí, představených již v kapitole o kontextu doby, zabývali. Cílem výzkumu je prozkoumat tato témata do hloubky a najít souvislost, pokud zde nějaká bude, s onou situací a událostí. Analýza také přímo počítá a hodlá vycházet z autorových subjektivních emocí a zkušeností a z jeho zainteresovanosti na vládnoucí ideologii ve státě.

4.2. Komparativní analýza

Vedle tematické analýzy využiji jako druhou výzkumnou metodu také analýzu komparativní, neboť se chystám srovnávat, jak se zjištěná témata článků liší v každém časovém období. Kvalitativní komparativní analýza je metoda, jejímž prostřednictvím mohou výzkumníci za pomoci kvalitativních metod zkoumat případ do hloubky a propojit specifické podmínky, charakteristiky nebo praktiky vyskytující se v tomto případě s konkrétními výsledky. Cílem komparativní analýzy je identifikovat a prozkoumat některé konfigurace podmínek, které jsou nezbytné pro konkrétní výsledky, ať už jsou žádoucí či ne. Primárním cílem by měla být identifikace relevantních případů a faktorů v kontextu zájmu, neboť komparativní analýza produkuje výsledky založené na případě, nikoliv na proměnných. Před analýzou dat lze tuto metodu také použít k sumarizaci dat, kontrole jejich souvislosti, testování hypotéz a teorií, přezkoumání předpokladů a vývoji nových argumentů.⁶³

Protože komparativní metoda zahrnuje hloubkovou analýzu podmínek a postupů, vyžaduje ke správnému provedení vysokou úroveň obeznámenosti s případy, stejně jako teoretické znalosti a empirické poznatky, které definují podmínky a výsledky. Je tedy užitečná

⁶² KIGER, M. E. – VARPIO, L.: *Thematic analysis of qualitative data*, p. 1-9.

⁶³ BINGHAM, Andrea J. – DEAN, Sean – CASTILLO, Jessica: *Qualitative comparative analysis in educational policy research: Procedures, processes, and possibilities*. In: *Methodological Innovations*, Volume 12, Issue 2, 2019, p. 1-13.

při zodpovězení výzkumných otázek a analýz středně velkých souborů dat, pro které nejsou vhodnými přístupy ani standardní statistické analýzy, ani tradiční kvalitativní analýzy.⁶⁴ Pro můj výzkum bude tato metoda aplikována na souboru vybraných článků z let 1938, 1939 a 1941. Hlubší seznámení s těmito časovými úseky proběhlo již v kapitole Kontext doby, stejně tak jsme se blíže seznámili i s osobnostmi autorů, jejichž články byly k analýze vybrány. Jak jsem již uvedla, srovnávat budu články z hlediska jejich témat, zaměření a také rozsahu a četnosti výskytu, neboť autoři mohli v uvedených obdobích publikovat o poznání méně či více.

5. Analýza deníků Venkov, Večer a České slovo

5.1. Venkov a Večer

První číslo ústředního deníku sjednocené agrární strany vyšlo pod názvem Venkov dne 29. března 1906. Nový deník tak nahradil dosavadní oficiální stranický tisk Obrana zemědělců. Za zakladatele Venkova je považován předseda agrárníků Antonín Švehla, jenž stál také v čele Tiskařského družstva agrární strany a uvědomoval si potřebu denního tisku pro úspěšný rozvoj agrárního hnutí. Prvním šéfredaktorem nového deníku se pak stal zkušený novinář Karel Jonáš.⁶⁵ Jonáš, stejně jako Švehla, sám pocházel z venkova a rozuměl potřebám a nárokům lidového čtenáře. Také jeho zásluhou měl list na svou dobu kvalitní autorské zázemí, z redaktorů můžeme jmenovat například Františka Xavera Šaldu, Josefa Vraného či Cyrila Horáčka.⁶⁶

Vliv agrární strany a jejího denního tisku byl, i přes zprvu nevysoké náklady, značný. Jako její ústřední tiskový orgán zajišťoval Venkov agrární straně publicitu a stálý kontakt nejen s jejími členy a stoupenci, ale i se širší veřejností. Čím větší dosah měl, tím se zvětšoval i jeho rozsah a počet příloh.⁶⁷ Jakožto příloha Venkova a posléze jako samostatný list byl z podnětu Josefa Vraného od roku 1914 také vydáván deník Večer. Za první světové války byl Večer, narozdíl od Venkova, orientován proti nadvládě Rakouska-Uherska a brzy se stal jedním

⁶⁴ BINGHAM, A. J. – DEAN, S. – CASTILLO, J.: *Qualitative comparative analysis in educational policy research: Procedures, processes, and possibilities*, p. 1-13.

⁶⁵ MILLER, Daniel Edward (přel. PAVLÍČEK, Stanislav): *Antonín Švehla – mistr politických kompromisů*. Praha: Argo 2001, s. 41-42.

⁶⁶ ROKOSKÝ, Jaroslav: *Rudolf Beran a jeho doba. Vzestup a pád agrární strany*. Praha: Vyšehrad 2011, s. 39.

⁶⁷ Tamtéž, s. 60-61.

z nejvyhledávanějších a nejčtenějších pražských listů. Během tohoto období se jeho náklad blížil až ke třem stům tisícům výtisků.⁶⁸ Šéfredaktorem *Večera* se v roce 1939 stal Vladimír Krychtálek, do té doby redaktor *Venkova*, který jej následně orientoval ke spolupráci s německou říší.

5.1.1. Analýza deníku *Venkov* v období od 23.9. do 7.10. 1938

Jak zde již bylo uvedeno, Vladimír Krychtálek působil od října roku 1938 po nuceném odchodu z *Lidových novin* jako zahraničně-politický redaktor *Venkova* a v prvním zkoumaném období byl dokonce pověřen řízením této rubriky. Dle jeho slov nastala situace po Mnichovské dohodě, kdy česko-německé vztahy nebyly ještě pořádně vyjasněné, přinášela do vedení rubriky určité problémy. Proto se prý Krychtálek obrátil na Františka Chvalkovského, tehdejšího ministra zahraničních věcí, aby mu poradil, jak zahraničně-politickou rubriku v této situaci vést. Podle Krychtálkova poválečného vyjádření však Chvalkovský poukázal na to, že dokud Československo neobdrží od Velké Británie, Francie, Itálie, a především Německa záruku svých hranic, nemůže určit linii zahraniční politiky, a tedy mu s vedením rubriky nijak pomoci. Krychtálkovi měl však doporučit, aby kontaktoval německého ministra zahraničí Joachima von Ribbentropa se žádostí o interview.⁶⁹

Z Krychtálkova výsledku víme, že své články, publikované ve *Venkově* a *Večeru*, podepisoval vždy buď celým jménem nebo novinářskou zkratkou „vk“. V pozdějším období se jednalo především o úvodníky podepisované celým jménem a v malé míře o komentáře, podepisované zkratkou.⁷⁰ Z analýzy prvního stanoveného období, tedy od 23. září 1938 do 7. října 1938, však vyplynulo, že Vladimír Krychtálek v tomto časovém úseku nepublikoval ve *Venkovu* ani jeden článek podepsaný vlastním jménem či novinářskou šifrou, což ovšem v této době nebylo v české žurnalistice nic neobvyklého. Podle Řeháka nebylo průběžné podepisování textů šiframi v českých periodikách ve 19. a 20. století u kratších zpráv a komentářů zvykem a naprostá většina článků v novinách tak zůstávala mnohdy až do 40. let 20. století nepodepsána – průměrně se jednalo až o dvě třetiny textů.⁷¹ Výzkum *Venkova* v tomto časovém úseku dává

⁶⁸ ROKOSKÝ, Jaroslav: *Rudolf Beran a jeho doba*, s. 87.

⁶⁹ ABS 300-12-1, s. 16, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.10.1946 u MV v Praze.

⁷⁰ ABS 300-12-1, s. 90-92, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.11. 1946 u MV v Praze.

⁷¹ ŘEHÁK, Daniel: *Metodika zjišťování autorů u šifer a pseudonymů v periodickém tisku*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR 2015, str. 14-15. (online dostupné zde: <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-201288>)

Řehákovu zjištění za pravdu; skutečně je v něm velká část článků anonymní, celé jméno či šifru autora dohledáme většinou v kulturní rubrice u recenzí a povídek na pokračování, u politických a ekonomických komentářů významných osobností či u úvodníků psaných šéfredaktorem, jímž ale Krychtálek ještě touto dobou nebyl. Zprávy ze zahraničí jsou místo podpisu autora označeny domicilem a/nebo jménem tiskové agentury, která je vydala, u zpráv z domova pak převážně nalezneme zkratku Československé tiskové kanceláře (ČTK).

Přestože se v té době pod články nepodepisoval, víme, že Vladimír Krychtálek v zahraničně-politické rubrice Venkova působil a jako vedoucí této rubriky se na jejím utváření tudíž musel aktivně podílet. Pod jeho vedením se zahraniční rubrika Venkova tehdy zabývala převážně kroky Německa, Francie, Velké Británie a příležitostně i Itálie ve spojitosti s ožehavou situací panující okolo Sudet, v menší míře se pak dočteme o reakcích a postupech Spojených států amerických či o dění u našich blízkých sousedů – Polska a Maďarska, a dalších států. Poměrně častým prvkem je pak doslovné otiskování či citování proslovů Hitlera, Chamberlaina a Daladiera, příležitostně i Roosevelta. Dne 23. září 1938 vyšel ve Venkově článek *Chamberlain se znovu schází s Hitlerem*, referující o plánované schůzce britského ministerského předsedy s říšským kancléřem v Godesbergu. Článek vyzdvihuje Chamberlainovo ujištění o snaze zachovat evropský mír; dle slov britského premiéra je „vyřešení československého problému základní nutností pro dorozumění mezi britským a německým lidem, které je bezpodmínečně nutné pro zajištění evropského míru.“ Venkov uvádí, že návrhy, které plánoval Chamberlain Hitlerovi na této schůzi přednést, se měly týkat především zřízení mezinárodní komise k vymezení nových hranic Československa a výměně obyvatelstva, neodkladné demobilizace a společného apelu od Hitlera a všech zúčastněných stran k zachování míru, dokud v Godesbergu nebude dosaženo dohody.⁷²

Hned následujícího dne, 24. září, však Venkov přinesl zprávu o přerušení tohoto jednání. Dle deníku bylo pozastaveno poté, co britský premiér po seznámení se s polskými a maďarskými požadavky na Československo seznal, že nastala nová situace a chtěl na ni předem znát Hitlerův názor. Říšský kancléř formuloval požadavky Německa vůči Československu do tzv. godesberského memoranda, načež bylo oficiálně oznámeno, že se britská delegace následující den vrátí do Londýna. Venkov však uvádí, že se mělo jednat pouze o odložení porad, nikoliv o jejich úplné ztroskotání.⁷³ Další článek z onoho dne *Daladier slibuje pomoc proti nevyprovokovanému útoku* poté rozebírá prohlášení francouzského

⁷² Venkov, ročník 33, č. 224, 23.9. 1938, str. 2.

⁷³ Venkov, ročník 33, č. 225, 24.9. 1938, str. 1.

ministerského předsedy v reakci na dotaz, co může následovat, budou-li rozhovory v Godesbergu opravdu odročeny či dokonce přerušeny. Daladier zde slibuje, že „kdyby se Československo stalo obětí nevyprovokovaného útoku, Francie by neváhala a učinila by ihned všechna opatření, nutná pro pomoc.“⁷⁴

V následujících dnech se zahraničně-politická rubrika Venkova zabývá především dohady nad obsahem a rozbořem Hitlerova memoranda a reakcí světových velmocí na přerušení jednání v Godesbergu. Dne 27. září pak otiskuje projev Adolfa Hitlera, jemuž je věnována polovina strany. Hitler zde proklamuje, že cílem německé zahraniční politiky není utlačovat jiné národy a že se ze všech sil snaží „německému lidu uspořít válečné hrůzy, neboť ví, co je válka.“ Vyzdvihuje své zásluhy při řešení problémů a dosažení dohod s Polskem, Velkou Británií, Francií a Itálií, březnový anšlus Rakouska potom označuje jako „rozřešení rakouského problému ke štěstí německého národa.“ Poslední problém, „který musí býti rozřešen a rozřešen bude,“ je problém Československa, poslední územní požadavek, který Evropě předkládá a od něhož neustoupí. Zbytek projevu je prudce namířen proti Československu, jež svou existenci mělo postavit na utlačování Němců, Maďarů, Slováků a Rusínů, kteréžto on nehodlá dále tolerovat, a proti prezidentu Benešovi. Projev zakončuje prohlášením, že bude-li mír nebo válka, záleží čistě na Benešovi, pokud přijme či odmítne německou „nabídku“.⁷⁵

O dva dny později, 29. září, už je Venkov plný zpráv o chystané konferenci s vedoucími činiteli Německa, Itálie, Velké Británie a Francie v Mnichově, a o nadšení, které v těchto zemích propuklo. Jejich obyvatelé totiž v této schůzi viděli poslední možnost, jak vedoucí představitelé jejich zemí mohou zabránit válce a věřili, že se jim to podaří. V souvislosti s Československem je zde uvedeno přijetí britsko-francouzského plánu na řešení sudetoněmecké otázky prezidentem Benešem a prohlášení, že „britská vláda byla si hluboce vědoma obrovské oběti, na kterou československá vláda přistoupila.“⁷⁶

Článek s výrazným titulkem *Velmoci se dohodly na úpravě sudetoněmecké otázky* pak otevírá další číslo Venkova z 30. září. Jak je již patrné z názvu, pojednává o dohodě, ke které dospěli zástupci čtyř mocností na mnichovské konferenci a jejím průběhu, přímé znění této dohody však prozatím zůstává neznámé.⁷⁷ O výsledku se dočteme o den později v jednoduše nazvaném článku, *Co bylo usneseno v Mnichově*. Oznámení o odstoupení sudetoněmeckého

⁷⁴ Venkov, ročník 33, č. 225, 24.9. 1938, str. 1.

⁷⁵ Venkov, ročník 33, č. 227, 27.9. 1938, str. 2.

⁷⁶ Venkov, ročník 33, č. 228, 29.9. 1938, str. 1.

⁷⁷ Venkov, ročník 33, č. 229, 30.9. 1938, str. 1.

území společně s etapami, ve kterých toto území má být postupně vyklizeno, je podáno nezaujatě, fakticky a v bodech.⁷⁸ V následujících dnech Venkov referuje převážně o postupu vyklizování Sudet, a o řešení polských a maďarských požadavků.⁷⁹

V posledních třech dnech zkoumaného období se zahraniční rubrika Venkova zabývá především projevy ministerských předsedů Daladiera a Chamberlaina ve sněmovnách, ve kterých veřejně obhajovali svůj souhlas s Mnichovskou dohodou jako nutnou cenu za zachování míru. A 6. října deník otisknul i další Hitlerův projev, ve kterém říšský kancléř děkuje jak Mussolinimu, tak i „oběma druhým velkým státníkům (tzn. Daladierovi a Chamberlainovi), kteří v poslední chvíli poznali velikost hodiny a byli ochotni zasadit se za spravedlivé řešení jednoho z nejpálčivějších problémů Evropy.“ Po dokončení obsazování Sudet má být tato těžká krize ukončena a má být konečně nastolen mír.⁸⁰

Jak jsem již uvedla výše, Vladimír Krychtálek se ve sledované době pod své články ve Venkovu, stejně jako mnoho ostatních redaktorů i dalších deníků, v souladu s tehdejšími zvyklostmi nepodepisoval. Víme však, že v tomto období aktivně vedl jeho zahraničně-politickou rubriku, čímž odpovídal za její výslednou podobu a obsah, a že již v následujících měsících se tento novinář zcela přikloní k proněmeckému smýšlení.

5.1.2. Analýza deníku Venkov v období od 8.3. do 22.3. 1939

Vladimír Krychtálek absolvoval jakožto zástupce Venkova na přelomu listopadu a prosince roku 1938 a na počátku března roku 1939 dvě cesty do Berlína. Již před první cestou se seznámil s Karlem von Gregorym, tiskovým poradcem německého vyslanectví v Praze, který mu doporučil další kontakty v Berlíně, na něž by se mohl obrátit.⁸¹ Zatímco účelem první Krychtálkovy cesty bylo zprostředkovat žádost o interview s ministrem zahraničních věcí Ribbentropem a zjistit, jak si Německo představuje směřování zahraniční politiky Československa⁸², účelem cesty březnové již bylo tento rozhovor vykonat a zjistit co nejvíce informací o stále se zhoršujícím poměru Berlína k Praze. K samotnému interview nakonec nedošlo, Krychtálek si však během těchto cest udělal známosti v berlínských kruzích a údajně

⁷⁸ Venkov, ročník 33, č. 230, 1.10. 1938, str. 1.

⁷⁹ Venkov, ročník 33, č. 233, 4.10. 1938, str. 1.

⁸⁰ Venkov, ročník 33, č. 235, 6.10. 1938, str. 3.

⁸¹ ABS 300-12-1, s. 17, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.10. 1946 u MV v Praze.

⁸² ABS 301-35-3, s. 2, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 18.10. 1945 u MV v Praze.

zde kritizoval politiku druhé republiky, která podle jeho názoru nebyla dostatečně proněmecká.⁸³

Kdy přesně Krychtálek v březnu 1939 v Německu pobýval nelze doložit, víme však, že do Československa se vrátil několik dní před německou okupací a vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava.⁸⁴ Během druhého stanoveného období vyšel Krychtálkovi ve Venkově pouze jeden vlastní podepsaný článek, neboť ve dnech po vyhlášení Protektorátu články téměř vůbec nepsal a věnoval se hlavně redigování zahraniční rubriky Venkova a uveřejňování úředních zpráv vydaných ČTK.⁸⁵ Jedna z těchto zpráv, vydaná 18.3. 1939 ve Venkově, nese název *Delegace českých novinářů u německého tiskového přidělence dr. šl. Gregoryho*. Přestože jejím autorem není sám Krychtálek, je zde jako jeden ze zástupců českého tisku jmenovitě uveden, a proto zde bude blíže rozebrána. Delegace zástupců přípravného výboru Národního svazu českých novinářů, sestávající z tehdejšího šéfredaktora Venkova Rudolfa Halíka, redaktora Vladimíra Krychtálka, redaktora Ročka, šéfredaktora Holečka a redaktora A-Zet Jaroslava Křemena, se 17. března na vlastní žádost setkala s tiskovým přidělcem říšského vyslanectví v Praze. Jednalo se o již zmíněného Karla von Gregoryho, se kterým se Krychtálek seznámil před svou první cestou do Berlína.⁸⁶ Krychtálek sice členem přípravného výboru nebyl, ale šéfredaktor Halík jej požádal, aby se této schůzky také zúčastnil, právě proto, že se s Gregorym osobně znal.⁸⁷

Hlavním cílem této schůze bylo ujistit německého tiskového přidělence o loajalitě českého tisku, o čemž referuje i ona stručná zpráva ve Venkově. „Jménem přípravného výboru ujistil jeho předseda šéfredaktor R. Halík dr. šl. Gregoryho o naprosté loyálnosti českého tisku a poděkoval mu za dosavadní, českým novinářům dobře známou snahu o sblížení obou národů, kterou vždy projevovat.“ „Českým novinářům dobře známá snaha“ zřejmě odkazuje mj. na výše uvedenou Gregoryho spolupráci s Krychtálkem, jemuž tiskový atašé doporučil, na koho se má během svého pobytu v Berlíně obrátit. „Šéfredaktor Halík vyslovil naději, že šl. Gregory v této činnosti na nové základně bude pokračovat a působit k dohodě národa českého s německým.“ Na to Gregory odpověděl, že „jako dosud i dále vítá každou součinnost, že je přesvědčen o dobré vůli českých novinářů, a proto přijal s povděkem, že sdružující

⁸³ ABS 300-12-1, s. 333, Protokol sepsaný s R. Halíkem 9.9. 1946 u MV v Praze.

⁸⁴ ABS 300-12-1, s. 13, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 4.10.1946 u MV v Praze.

⁸⁵ ABS 300-12-1, s. 24, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.10.1946 u MV v Praze.

⁸⁶ Venkov, ročník 34, č. 66, 18.3. 1939, str. 3.

⁸⁷ ABS 300-12-1, s. 333, Protokol sepsaný s R. Halíkem 9.9.1946 u MV v Praze.

se novinářské organizace hlásí se ke spolupráci.“⁸⁸ Kolaborace Venkova s nově nastoleným nacistickým režimem tak oficiálně započala.

Krychtálekův jediný podepsaný článek v tomto období vyjde o tři dny později, 21. března. Jedná se o úvodník na titulní straně nazvaný jednoduše *Zbytečné starosti*, jenž svým obsahem předvádí onu „naprostou loajalitu českého tisku“, kterou Gregorymu sliboval Halík. Článek uvádí, že po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava měly Francie s Anglií zapotřebí v Berlíně učinit „jakési demarše“⁸⁹, jenž byly „přirozeně odmítnuty“, neboť „jakékoliv protesty nemají politického, právního a morálního odůvodnění.“ Absenci politického a právního odůvodnění Krychtálek vysvětluje tím, že „hlava státu, pan prezident Hácha spolu s ministrem zahraničních věcí dr. Chvalkovským v souhlase s vládou o Protektorát a ochranu říše požádali.“⁹⁰ Což, jak víme, nebyla pravda. Prezident Hácha a ministr Chvalkovský byli na jednání v Berlíně postaveni Hitlerem před hotovou věc; 15. března 1939 v ranních hodinách bude Československo obsazeno německou armádou. Aby Hácha zabránil zbytečnému krveprolití, pod nátlakem podepsal Prohlášení německé a československé vlády, ve kterém mj. „kladl osud českého národa a země s plnou důvěrou do rukou vůdce německé říše.“⁹¹ Nejednalo se však o nic jiného než o vynucený souhlas.

Krychtálek v článku dále vyčítá Francii a Anglii, že po podepsání Mnichovské dohody si tyto země musely uvědomovat, že se zbytek Československa sám těžko udrží. Argumentuje tím, že o těžké hospodářské, politické a vojenské situaci našeho okleštěného státu často referovaly jak francouzské, tak britské noviny. „Když to viděli novináři, nemůžeme pochybovat o tom, že si toho byli vědomi také státníci západních velmocí. Podpisující Mnichov, podepsaly tedy západní velmoci dnešní stav.“ Další odstavec popisuje orientaci států v podunajském prostoru na Osu Berlín – Řím, když seznaly, že „západní velmoci nepředstavují zde mocenskou sílu. A také z toho důvodu, že se této mocenské posice v Mnichově zřekly.“ Vysvětluje, že národy na území Čech, Moravy a Slovenska se orientovaly k Berlínu, neboť pouze z Berlína mohly získat ochranu před jakýmikoliv cizími nároky a choutkami. Že to je však právě Berlín, kdo si tyto neoprávněné nároky po celou dobu klade, ale neuvádí. Jako další důvod oné orientace našich národů na Německo Krychtálek uvádí hospodářskou nesamostatnost Československa: „...když došly k poznání, že zbytek státu si hospodářsky nestačí, a aby mohl

⁸⁸ Venkov, ročník 34, č. 66, 18.3. 1939, str. 3.

⁸⁹ Demarše je v diplomacii zákrok, vyjadřován obvykle formou písemného sdělení, který chce ovlivnit jednání jiného státu v určité záležitosti. Může vyjadřovat podporu v tomto jednání, ale také námitky či protest.

⁹⁰ Venkov, ročník 34, č. 68, 21.3. 1939, str. 1.

⁹¹ PACNER, Karel: *Osudové okamžiky Československa*. Praha: Brána 2012, s. 138.

stačit, že by byl znovu vnucován do politiky Říši nepřátelské, které se po Mnichovu jednou provždy odřekl.“⁹²

Následně přechází k ostré kritice Francie, jejíž počínání označuje za nelogické. Vyčítá jí, že z Československa udělala na dvacet let svou fialičku, „a patrně se tam někteří lidé domnívají, že tento stav dosud trvá.“ Protesty Francie proti německé okupaci Československa označuje Krychtálek za „vměšování se do našeho ujednání s Říší, které bylo nutné, které bylo jediným východiskem a důsledkem mnichovské dohody, jíž Francie sama podepsala. Lituje-li dnes, nechť tato lítost zůstane platonickou.“⁹³ V celém článku tak používá mnichovskou dohodu jako hlavní a vlastně i jediný argument pro svá tvrzení; Francie a Anglie ji dobrovolně podepsaly, nemají tedy nyní nárok proti důsledkům z ní vyplývajících protestovat.

Poslední odstavec je ve své podstatě vyjádřením věrnosti a podpory Říši a finálním odsouzením západních mocností. „Napsali jsme v tomto listě před šesti nedělemi, že v našem prostoru je jediná velmoc: Německo. My jsme to pochopili, na západě se to dosud nechápe. Je nám to jedno, kdo se tu mýlí. Vyhlášíme jen, že my se tohoto omylu tentokrát nezúčastníme.“⁹⁴ Tento článek, a především jeho závěrečná část, tak v tomto období dokládá Krychtálekův rostoucí aktivismus, který se v následujících letech bude výrazně stupňovat. Narozdíl od prvního zkoumaného období, kdy vlastní články nevydával či se pod ně nepodepisoval, se Krychtálek v tomto časovém úseku, téměř okamžitě po okupaci, už projevil jako kolaborant. K žurnalistickému aktivismu nebyl od počátku nijak nucen, z jeho výsledku totiž vyplývá, že český tisk nebyl od března 1939 do začátku války z německé strany nijak ovlivňován, pouze případně cenzurován.⁹⁵

5.1.3. Analýza deníku Večer v období od 3.9. do 17.9. 1941

Šéfredaktorem deníku Večer se Vladimír Krychtálek stal v květnu 1939 poté, co nahradil dosavadního šéfredaktora listu Josefa Šámala. Krychtálek svoji novou vedoucí pozici vystavěl na tom, že je ve velké přízni u Němců a německých tiskových představitelů

⁹² Venkov, ročník 34, č. 68, 21.3. 1939, str. 1.

⁹³ Tamtéž

⁹⁴ Venkov, ročník 34, č. 68, 21.3. 1939, str. 1.

⁹⁵ ABS 300-12-1, s. 15, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 4.10.1946 u MV v Praze.

Gregoryho a Wolframa⁹⁶, neboť těmito kontakty se již od počátku okupace často otevřeně chlubil. Když mu jeho redakční kolegové tyto nápadně přátelské vztahy vytýkali, ospravedlňoval se tvrzením, že „někdo přece musí dělat most k překlenutí rozporů mezi Čechy a Němci.“ Sebe označil za osobu pro tento úkol ideální právě proto, že si ho tito Němci oblíbili. Když za jeho vedení vydával Večer útočné články proti jednotlivým bývalým československým politikům, vymlouval se Krychtálek tím, že „vítězství Německa je naprosto jisté a že kladný postoj k říši jedině může českému národu prospět.“ Z výpovědi dalších svědků z řad jeho blízkých spolupracovníků je však zřejmé, že Krychtálek byl vrcholně ctižádostivý, intrikářský a výbušný člověk a lhář, kterému nikdy nešlo o blaho národa, ale vždy jen a pouze o vlastní prospěch.⁹⁷

Ve třetím sledovaném období, tedy od 3. do 17. září 1941, vydal Vladimír Krychtálek ve Večeru tři podepsané články. V této době již byl vedoucí osobností skupiny sedmi aktivistických novinářů a tuto čelní pozici utvrzoval jak svou politickou, tak i žurnalistickou činností. Po vypuknutí války mezi SSSR a Německem v létě roku 1941 se v české žurnalistice vyskytla nová, ještě silnější vlna novinářského aktivismu, jejímuž rozšíření Krychtálek vydatně napomáhal. Zatímco redaktory ve Večeru nutil alespoň jednou týdně vydat pod vlastním jménem politický článek v aktivistickém duchu, sám své úvodníky psal z vlastní iniciativy, bez jakéhokoliv německého nátlaku.⁹⁸

První z jeho tří podepsaných úvodníků vyšel ve Večeru dne 4.9. 1941 pod názvem *Jak je to se středními školami*. Poté, co byly v reakci na demonstraci ze 17. listopadu 1939 uzavřeny všechny české vysoké školy, zaměřili se Němci také na rapidní redukci a přeorganizování škol středních, aby tak snížili vzdělanost českého obyvatelstva. České školství pak bylo de facto pohřbeno vládním nařízením z 2. dubna 1941, které na nátlak K.H. Franka přikazovalo přetvoření českých měšťanských škol podle německého vzoru. Mnoho jich také bylo zavřeno a jejich prostory poskytnuty wehrmachtu.⁹⁹ Krychtálek se však ve svém článku opět staví do role obhájce Němců a snaží se své čtenáře přesvědčit, že se zavíráním středních škol nemají nic společného.

⁹⁶ Wolfgang Wolfram von Wolmar (1910-1987) byl do roku 1943 vedoucím skupiny Tisk, podřízené kulturně-politickému oddělení Úřadu říšského protektora, jenž vedl Karl von Gregory. Krychtálek se s Wolframem seznámil právě přes Gregoryho.

⁹⁷ ABS 300-12-1, s. 13-15, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 4.10.1946 u MV v Praze.

⁹⁸ Tamtéž, s. 33-34.

⁹⁹ SVOBODA, Jaroslav: *Školství v období protektorátu*. České Budějovice: Nová Forma 2010, s. 38-41.

V prvním odstavci zmiňuje vysílání londýnského rozhlasu, které uzavření středních škol a konání Němců odsoudilo jako zločin, přičemž toto vysílání označuje za pouhou protiněmeckou propagandu. Následně přechází ke kritice exilového prezidenta Beneše; „Řekli jsme zde již několikrát a dokázali, že placení agenti kolem Beneše, obstarávající jeho propagandu, jakož i Židé, kteří ji dirigují, nemluví pravdu.“ Neopomíná tak ani zmínku o Židech, které ve svých člancích na základě nacistické propagandy často vyobrazuje jako původce všeho špatného. Na závěr první části článku poté slibuje čtenářům „pravdivý obraz celé této věci od samého počátku jejího vývoje.“¹⁰⁰

V dalším odstavci se Krychtálek odkazuje na roky 1932 a 1933, kdy již tehdy vláda bývalé Československé republiky údajně došla k názoru, že stát má velký přebytek inteligence, neboť mladí lidé, kteří vycházeli ze středních škol, v důsledku hospodářské krize zůstávali buď bez zaměstnání či přeplňovali školy vysoké. „Také samosprávné a státní úřady měly již tehdy nadbytek úřednictva a omezily přijímání nových úředníků na nejmenší počet. Školy rok jak rok chrly více absolventů, ze kterých se ihned stávali nezaměstnaní.“ Dále podotýká, že by bylo možno odpomoci tomuto přebytku mladé, nezaměstnané inteligence, kdyby tehdy vláda snížila dobu nutnou pro odchod státního úřednictva do penze. „Avšak zrovna tehdy se začaly vyčerpávat fondy pensijního pojištění vnitřními půjčkami na zbrojení a bylo nemožné zatížit je předčasným odchodem desítek tisíc úředníků do pense.“ Proto v této době bylo prý na poradách povolaných činitelů rozhodnuto zavřít řadu středních škol, zavřít mnoho pobočných tříd a zvýšit požadavky na studenty při zkouškách. Krychtálek uvádí, že do těchto porad zasahovali oba tehdejší prezidenti, Masaryk a následně Beneš, kteří podle něj s touto redukcí souhlasili.¹⁰¹

Poté popisuje návrh vypracovaný profesorem Bohumilem Bydžovským na reorganizaci středních škol, který měl zahrnovat i jejich redukcí. Profesor Bydžovský byl skutečně od roku 1929 vedoucím reformní komise pro střední školy, která ve třicátých letech uvedla do praxe tzv. velké středoškolské reformy, jejichž výsledkem došlo k vytvoření obsahově jednotné nižší střední školy, kdy všichni žáci absolvovali společný čtyřletý základ. Měšťanské školy tedy byly sblíženy s nižšími středními školami. Nebylo to však kvůli přebytku středních škol, ale proto, aby žáci měli možnost se o dalším směru studia rozhodnout až ve vyspělejší věku.¹⁰² Krychtálek pak popisuje, že byl vypracován náčrt vládního nařízení o redukcí počtu středních

¹⁰⁰ Večer, ročník 28, č. 190, 4.9. 1941, str. 1.

¹⁰¹ Tamtéž

¹⁰² VESELÁ, Zdeňka: *České pedagogické myšlení mezi dvěma válkami*. Brno: Masarykova univerzita 1992, s. 101.

škola, „avšak když se měl dát tento vládní návrh do sněmovny, politické strany, které nechtěly kousnout do tohoto kyselého jablka, rozhodly se návrh zdržet, protože se tehdy zdálo, že vláda politická bude v brzkou vystřídána vládou úřednickou, která měla ustanovení vyhlásit.“ Jelikož k tomu ale nedošlo, byl tento návrh stále odkládán. Tuto část článku pak uzavírá prohlášením, že „z uvedeného je zřejmo, že již v dobách býv. čs. republiky, když byl prezidentem Beneš, za jeho vědomí a výslovného souhlasu se pomýšlelo na redukci počtu středních škol, tedy dávno před příchodem Němců a zřízením Protektorátu.“¹⁰³ Opět se tedy snaží svalit vinu za činy Němců na české exilové představitele.

Krychtlík dále přechází k popisu situace školství za druhé republiky. Po odtržení Sudet a vyhlášení autonomie Slovenska a Podkarpatské Rusi se do Čech a na Moravu začaly z těchto území vracet desetitisíce úředníků a jejich přebytek se tak ještě zvýšil. Vláda druhé republiky proto nechala vyhotovit nový návrh na zmenšení počtu škol a uzavření tříd, uvolněné učitelstvo pak mělo být přeškolené na povinné obecní tajemníky. „Nařízení mělo být vyhlášeno ke konci školního roku, tedy co nejdříve. A pak přišel 15. březen.“ Na základě předchozích odstavců tedy následně tvrdí, že redukce středních škol byla považována za nutnou jak v období první, tak i druhé republiky, a Němci na tuto záležitost proto nemohli mít žádný vliv. Ty stejné příčiny, které vedly vládu první republiky k vypracování onoho plánu, tedy podle něj vedly protektorátní vládu k jeho uskutečnění.¹⁰⁴ Podle Svobody se však jednalo o strategickou, nacisty plánovanou likvidaci české inteligence a postupnou celkovou germanizaci obyvatelstva.¹⁰⁵

Autorovo obhajování uzavření středních škol však ještě pokračuje; dle jeho mínění nastane po válce hospodářská konjunktura a vyhlídky na zaměstnání nebudou valné pro absolventy se „stereotypním klasickým vzděláním střední školy“, nýbrž pro mládež cvičenou v řemeslech, technických věcech a v cizích jazycích. Poptávka bude veliká a absolventi běžných středních škol v této konkurenci nebudou mít šanci se uplatnit. „Jsou si vědoma těchto věcí, vláda Protektorátu provedla snížení počtu středních škol, nikoliv tedy Němci, jak tvrdí šeptaná propaganda a londýnská emigrace.“ Poté se navrácí k počáteční kritice londýnské exilové vlády; říká, že pokud toto uzavírání škol londýnská emigrace odsuzuje jako zločin, znamená to tedy, že oni sami jsou zločinci, neboť v roce 1936, kdy se tento návrh projednával, měly všechny politické strany ve vládě ministři, kteří s tímto návrhem souhlasili.

¹⁰³ Večer, ročník 28, č. 190, 4.9. 1941, str. 1.

¹⁰⁴ Tamtéž

¹⁰⁵ SVOBODA, J.: *Školství v období protektorátu*, s. 36.

Jmenovitě zde uvádí ministry Šrámka, Bechyně a Hodžu, nyní členy exilové vlády, neopomíná ani Beneše coby tehdejšího prezidenta. „...jestliže tedy nazývá londýnská emigrace redukcí zločinem, jsou za ni odpovědni všichni zde vyjmenovaní a podle vlastního úsudku jsou zločinci.“¹⁰⁶ Článek ukončuje krátkým resumé, v jehož závěru uvádí, že buď byla ona redukce středních škol nutná a prospěšná, a v tom případě Londýn lže, nebo se skutečně jedná o zločin, ale je za něj odpovědná londýnská vláda, která k ní v roce 1936 dala souhlas. Vinu Němců v celém článku rezolutně popírá.¹⁰⁷

Další Krychtálekův článek nazvaný *Věci trochu podivné* vychází na titulní straně Večera o den později, 5. září. Z jeho úvodu nelze přímo vyvodit, o čem bude pojednávat, ale již tato úvodní část obsahuje náznak kritiky, ke které se autor v dalším odstavci rychle dopracuje; „Každému laiku, každému člověku z lidu je zřejmo, že jsou určité věci, které je nutno pokládat za věci veřejné, a v nichž je zapotřebí daleko větší opatrnosti, obezřetnosti a většího taktu, než při věcech ostatních. K takovýmto věcem patří na příklad všechno, co se týká representace národa, nebo projevů jeho mínění, tlumočených na příklad tiskem. Říká se přec ne nadarmo: Veřejné mínění. Podle representace národa usuzuje se na jeho smýšlení, stejně tak jako ze zjevů, provázejících jeho tisk.“ Po definici a zdůraznění věci veřejných přechází Krychtálek k první výtce a naléhá, aby tyto věci byly brány vážně, „seriozněji než dosud“, a onu doposud nedostačující serióznost dokládá dvěma příklady.¹⁰⁸ Na tomto místě je pro pochopení kontextu důležité si připomenout, že Vladimír Krychtálek byl v roce 1940, tedy rok před vydáním tohoto článku, členem výboru Národního souručenství coby zmocněnec pro propagandu. Z výboru však raději vystoupil poté, co bez vědomí vedení zveřejnil velmi přísné protižidovské směrnice, za což si vysloužil ostrou kritiku veřejnosti, církve i vlády.¹⁰⁹ Ony dva příklady, které budou následovat, se totiž přímo zabývají kritikou činnosti Národního souručenství.

Jako první příklad uvádí Krychtálek jmenování statkáře Viléma Prokeše z Loděnic jakožto nového člena výboru Národního souručenství. Důvody jeho jmenování mu nejsou známy, přichází proto s vlastní teorií: „Je možné, poněvadž Národní souručenství uveřejnilo jakési projevy proti obchodu na černo a zdražování, že má být pověřen jako odborník prováděním nějakých konkrétních akcí v tomto směru, kterých zatím nebylo.“ Logická úvaha se ale díky následující větě okamžitě projeví jako útok: „Pan Prokeš byl totiž nálezem Zemského úřadu v Praze ze dne 25. listopadu 1940 potrestán pokutou 5000 korun

¹⁰⁶ Večer, ročník 28, č. 190, 4.9. 1941, str. 1-2.

¹⁰⁷ Tamtéž, str. 2.

¹⁰⁸ Večer, ročník 28, č. 191, 5.9. 1941, str. 1.

¹⁰⁹ Viz podkapitola 4.1. Vladimír Krychtálek

pro zdražování mléka.“ Takto kousavě tedy Krychtálek vyčítá Národnímu souručenství, jediné nacisty povolené politické organizaci v Protektorátu, koho si vybírá, aby jej reprezentoval.¹¹⁰

I v druhém příkladě uvádí konkrétní osobu. Zde Krychtálek popisuje, že se několik dní před vznikem článku dostavil do jedné pražské banky Žid František Stadler, který požadoval, aby od něj banka převzala 800 akcií Pražské akciové tiskárny a protihodnotu převedla na jeho vlastní účet. Tento podnik, jak Krychtálek zdůrazňuje, donedávna vydával a tiskl Národní listy, ústřední orgán Národního souručenství. „Národní souručenství svého času vydalo předpisy, platné pro styk jeho členů s Židy. Ústřední orgán Národního souručenství, respektive podnik, který tento orgán vydával, bral asi tyto předpisy nesmírně vážně, když si mezi svými akcionáři ponechal až do konce Žida s tak značným počtem akcií.“¹¹¹ Předpisy, na které se Krychtálek odkazuje, jsou právě ty protižidovské směrnice, které bez vědomí a souhlasu vedení Národního souručenství v říjnu roku 1940 na stránkách deníku Večer publikoval, a které zapříčinily konec jeho krátké kariéry ve výboru NS. Tyto předpisy nejprve vymezovaly pojem Žid a židovský míšenec, načež Židům zakazovaly členství v Národním souručenství, v druhé části pak uveřejňovaly i zákaz společenského styku členů NS se Židy. Po uveřejnění těchto směrnic musela být dodatečně publikována oprava, neboť jejich původní znění přivedlo Národní souručenství do velmi tíživé situace. Krychtálek však byl toho mínění, že „prakticky neměla tato věc žádných důsledků, leč snad ten, že mohla vyvolat u Němců přesvědčení, že NS přece jen aspoň něco provádí v otázce židovské.“¹¹²

Poslední článek Vladimíra Krychtálka v období před Chlebičkovou aférou vychází ve Večeru dne 9. září. V tomto případě se jedná o obsáhlý komentář nazvaný *Jak čelit zdražování*. Jak již název napovídá, jedná se o komentář ekonomického rázu, který, až na pár narážek, není výjimečně vyloženě aktivistický. Krychtálek v úvodu zdůrazňuje význam jednoty národa a tedy nutnost „udeřit na všechno a všechny, kdo tuto jednotu rozrušují.“ Následně přechází ke konstatování, že za první světové války se český národ rozpadl na město a venkov, a k rivalitě, která mezi nimi ještě léta po skončení války panovala, neboť „městští lidé obviňovali lidi z venkova, že byli lhostejní k nedostatku a bídě měst, a že za potraviny požadovali nesmírné ceny.“ Autor podotýká, že na venkově byli vždy a všude jak lidé

¹¹⁰ Večer, ročník 28, č. 191, 5.9. 1941, str. 1.

¹¹¹ Tamtéž

¹¹² ABS, 300-12-1, s. 24-25, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 4.10. 1946 u MV v Praze.

svědomití, tak i nesvědomití (ty označuje jako zdražovatele a keřasy). Po válce se však mezi nimi přestalo rozlišovat a na sedláky bylo pohlíženo vždy s nedůvěrou.¹¹³

V dalším odstavci vystupuje na obranu těchto sedláků, kteří podle jeho tvrzení v této době mezi zdražovateli téměř nejsou, neboť je na ně dohlíženo pomocí dvojí kontroly; řízeným hospodářstvím, stanovujícím, kolik zemědělských produktů mají odvést, a čeledí, která je v případě porušení těchto ustanovení může udat. Z těchto důvodů se dle Krychtálka proto nyní sedláci bojí prodávat své zboží načerno. Jelikož však tento obchod stále existuje, ukazuje na ostatní obyvatelstvo venkova, které za ním může stát; chalupníky, dělníky, domkáře a železničáře, neboť právě oni měli být před válkou největšími dodavateli vepřů v tuzemsku. Tito lidé podle něj nebyli zapsáni ve statistikách, neměli určené odvodní dávky a tím vznikla díra v řízeném hospodářství, čehož v této době hojně využívají pro obchod načerno. Jako řešení navrhuje Krychtálek určit každému zemědělci, i když to nemusí být jeho hlavní způsob obživy, odvodné dávky. „Na věci se tím defacto pro ně změnilo málo, protože prase i drůbež chovají tak jako tak, jenže pak půjdou vejce i tuk na přiděl a ne do spižíren boháčů a Židů.“¹¹⁴

Jako druhý článek zdražování uvádí Krychtálek překupníky a hokynáře, které označuje za lidské hyeny. „V okruhu 5-6 vesnic se vždy usadí překupník, zvaný hokynář, který skoupí vše, co tam kolem dokola se dá na černo koupit, a prodává to draho dalším hyenám – podloudníkům. Jde o vejce, máslo, drůbež, mák, mouku, ale i obilí.“ Aby se tomu předešlo, navrhuje autor zpřísnění trestů za překupnické zdražování, v některých případech doporučuje i trest nejvyšší. Nejvíce podloudníků se podle něj skrývá ve městech – mezi železničáři, železničářskými penzisty i jejich rodinami. Navrhuje jim stanovit nejprísrnější tresty odnětí svobody (neboť pokuty by ze svých výdělků prý lehce zaplatili), a odejmout železničářům a jejich rodinám (s výjimkou školáků) režijní jízdenky a ponechat jen jízdenky volné, které by byly vydány až na základě ověřené a odůvodněné žádosti. Tyto žádosti by pak měla kontrolovat zásobovací kontrola.¹¹⁵

Na další straně vyjmenovává Krychtálek několik způsobů, jak zdražování potravin zabránit. Prvním je zavedení prémiovou soustavu cen pro zemědělce. Ti by tak měli odvádět určitý počet produktů za stanovené nejvyšší ceny a za každý odvedený produkt navíc by obdrželi ceny dvojnásobné. To by údajně mohlo vést ke zvýšení odvodů a následně i přidělů. V případě, že by došlo ke zvýšení cen spotřebitele, Krychtálek argumentuje tím, že by veřejnost

¹¹³ Večer, ročník 28, č. 193, 9.9. 1941, str. 1.

¹¹⁴ Tamtéž

¹¹⁵ Tamtéž

toto zvýšení přijalo bez odporu, „poněvadž je známo, že veškeré mzdy a platy od zřízení Protektorátu stouply.“ Dále konstatuje, že díky přidělovému systému nikdo nehladoví, ale že kdyby bylo možné přiděly na základě několika opatření zvýšit, veřejnost by to jistě uvítala.¹¹⁶

Jako druhý způsob navrhuje kontrolu zdražování produktů zásobovacích ústředen, svazů a družstev, a jejich výdělek stanovit pevným procentem. Třetí a poslední způsob je podle něj zavedení celkové kontroly pro zásobování a obchod. Tuto kontrolu by pak podle Krychtálka měli vykonávat úředníci a bývalí důstojníci, kterých je na úradech přebytek. „Ať tedy konají užitečnou práci, kontrolu výživy obyvatelstva, ať zabraňují lidským hyenám, které do českého národa nepatří, národ ožebračovat a rozeštvát.“¹¹⁷ Ze způsobu, kterým Krychtálek popisuje ekonomickou situaci v Protektorátu, bychom mohli usuzovat, že přidělový systém je naprosto dostačující a není oním důvodem, proč jsou potraviny tak drahé.

5.1.4. Shrnutí

Z analýzy deníků *Večer a Venkov* ve třech určených časových obdobích, z nichž každé ve svém dvoutýdenním rozmezí ohraničovalo jednu důležitou událost československých dějin třicátých a čtyřicátých let 20. století, jsem zjistila, že aktivistický novinář Vladimír Krychtálek vydal dohromady čtyři vlastní podepsané články, které svým obsahem napomáhaly propagandě, šířené nacistickým režimem.

V prvním období, které zahrnovalo týden před podepsáním Mnichovské dohody a týden poté, nevydal Vladimír Krychtálek ve *Venkově* žádný podepsaný článek. Působil však v této době jako vedoucí jeho zahraničně-politické rubriky, která pod jeho vedením vydávala články, podrobně a nezaujatě popisující situaci ohledně Mnichova. Dozvěděla jsem se zde o jednáních v Godesbergu, plánování Mnichovské konference, jejím průběhu, výsledcích i zahraničních reakcích, v těchto textech jsem však nenašla ani náznak sympatizování s Německem.

Analýza druhého období, které zkoumalo Krychtálkovu tvorbu ve *Venkovu* týden před německou okupací Československa a vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava a týden po ní, přinesla výsledek v podobě jednoho podepsaného Krychtálkova článku a jednoho, ve kterém je jmenovitě uveden. V obou případech se jedná o články proněmecké, vyjadřující

¹¹⁶ *Večer*, ročník 28, č. 193, 9.9. 1941, str. 2.

¹¹⁷ *Tamtéž*

podporu nacistické okupační moci a schvalující její nadvládu. Autorův vlastní článek odsuzuje protesty Británie a Francie proti okupaci Československa a vyzdvihuje ji jako logický a nutný důsledek Mnichovské dohody. Druhý článek (úřední tisková zpráva ČTK) potom popisuje audienci zástupců českého tisku u Karla von Gregoryho, na které všichni uvedení zástupci včetně Krychtálka příslibují věrnost novému režimu. V této době začíná být Krychtálek důležitý svým napojením na vlivné německé činitele, což mu postupně umožňuje stoupat do vyšších pater jeho profese.

Třetí časový úsek, zahrnující dva týdny před uskutečněním tzv. Chlebičkové aféry v září 1941, se projevil jakožto nejpłodnější co se množství Krychtálkových podepsaných článků týče. V této době už totiž Krychtálek působil jako šéfredaktor Večera, není proto divu, že články pod svým jménem vydával více a častěji. V tomto období se jednalo o dva velmi aktivistické úvodníky, zahrnující reakci na uzavírání českých středních škol a kritiku Národního souručenství, a jeden komentář čistě ekonomického, ale stále i aktivistického rázu. V rozmezí tří let tak sledujeme Krychtálkův přerod z řadového českého redaktora na jednoho z předních aktivistických novinářů, který zvolil kolaboraci s nacisty ne proto, že by se s jejich smýšlením natolik identifikoval, ale proto, že v ní viděl zaručený způsob, jak dosáhnout úspěchu, který by mu jeho limitované schopnosti za běžných okolností nezajistily.¹¹⁸

5.2. České slovo

První číslo Českého slova, ústředního tisku Československé strany národně socialistické, vyšlo 1. března roku 1907. Jeho majitelem byla Tiskárna národně sociálního dělnictva (založená 9. července 1898 tiskařským družstvem národně sociální strany), od roku 1910 nesoucí název Melantrich. Vydavatelem Českého slova se stal předseda národně sociální strany Václav Klofáč, odpovědným redaktorem pak Jiří Pichl.¹¹⁹

Stejně jako Venkov, i České slovo začalo vydávat několik příloh, jmenovitě například Pondělník Českého slova (od r. 1911) či Večerní České slovo, které později vycházelo jako samostatný deník.¹²⁰ Tento list se v polovině 20. let 20. století stal nejrozšířenějším listem

¹¹⁸ CEBE, J. – KONČELÍK, J.: *Novinářský aktivismus: protektorátní kolaborantská žurnalistika a její hlavní představitelé z řad šéfredaktorů českého legálního tisku*, s. 41.

¹¹⁹ FEJLEK, Vojtěch: *Melantrich 1898-1998 – nepodlehne ani ohni ani meči*. Praha: Melantrich 1998, s. 11-14.

¹²⁰ ŠALDA, Jaroslav: *Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace*. Praha: Eva 2001, s. 74.

v Čechách, jeho denní náklad dosahoval pěti set, někdy i šesti set tisíc výtisků.¹²¹ České slovo bylo, zejména poté, co se stal vedoucím představitelem socialistů dr. Edvard Beneš, hlavní oporou hradní politiky. Během druhé světové války, a především od roku 1941, kdy se jeho šéfredaktorem stal Karel Lažnovský, vycházelo České slovo jako legální tisk v Protektorátu Čechy a Morava, a pod vedením Lažnovského propagovalo spolupráci s nacistickým Německem a ideologii Třetí říše.

5.2.1. Analýza deníku Večerní České slovo v období od 23.9. do 7.10. 1938

Předtím, než v březnu 1939 přešel do pražské redakce Českého slova, působil Karel Lažnovský od července roku 1933 jakožto redaktor plzeňské pobočky Večerního Českého slova.¹²² Večerní České slovo vycházelo v nakladatelství Melantrich denně již od roku 1923. Na rozdíl od ranního Českého slova, které se zabývalo hlavně zpravodajstvím politického charakteru, bylo Večerní České slovo orientováno populárněji. Kromě stručného a přehledného zpravodajství totiž nabízelo také kulturní, sportovní a soudní rubriku a vycházelo v řadě regionálních mutací, které přispěly k růstu jeho oblíbenosti. Jednou z těchto mutací bylo právě plzeňské Západočeské Večerní slovo, pro které Lažnovský až do jara roku 1939 psal.¹²³

Karel Lažnovský se pod své články podepisoval převážně novinářskou šifrou kl či KL, občas také pod písmenem ý a v pozdějším období, kdy se stal šéfredaktorem, již pod svým celým jménem. Pod pseudonymem Robert Korec pak vydal dvě analytické studie – *Dynamická cesta životem* a *Universita životního úspěchu*.¹²⁴ Z průzkumu Večerního Českého slova v období od 23. září do 7. října 1939 vyplynulo, že v tomto časovém úseku vyšlo v Plzni pouze Večerní České slovo ze dne 23. září 1939 s příslušnou regionální rubrikou Západočeské Večerní slovo, zbytek čísel tohoto večerníku byl do 8. října mimořádně vydáván v Praze a bez plzeňské rubriky. Dále jsem dospěla ke zjištění, že Lažnovský během stanoveného období v tomto periodiku nevydal žádný, vlastní šifrou či jménem podepsaný článek. To však ani v případě Večerního Českého slova nebylo nic neobvyklého. Zatímco u článků vydaných v deníku Venkov byly až dvě třetiny textů anonymní, u Večerního Českého slova se toto číslo ukázalo

¹²¹ ŠALDA, J.: *Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace*, s. 153.

¹²² BLODIGOVÁ, Alexandra a kol.: *Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939 až 1945*. Praha: Matfyzpress 2007, str. 75.

¹²³ BEDNAŘÍK, P. – JIRÁK, J. – KÖPPOVÁ, B.: *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*, s. 168.

¹²⁴ BLODIGOVÁ, A. a kol.: *Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939 až 1945*, str. 75.

být ještě vyšší; z publikovaných článků jich v této době mnohdy vyšlo anonymně až 90 procent. Stejně jako u Venkova byly texty označené převážně domicilem, případně zkratkou ČTK či jménem zahraniční zpravodajské agentury. Šifry či zkratky autorů se zde objevovaly výjimečně, u článků různého charakteru.¹²⁵

Konkrétní tvorbu Karla Lažnovského, stejně jako v případě Vladimíra Krychtálka, v tomto období tedy analýze podrobit nemohu. U Krychtálka jsem se však dozvěděla, že toho času vedl zahraničně-politickou rubriku Venkova, zatímco Karel Lažnovský v této době žádnou zvláštní funkci ve Večerním Českém slově nezastával. S jistotou nevím ani to, zdali Lažnovský články v onom mimořádném pražském vydání vůbec publikoval; pokud ano, tak pouze anonymně.

5.2.2. Analýza deníku Večerní České slovo a České slovo v období od 8.3. do 22.3. 1939

Jak již bylo řečeno, Lažnovský v plzeňské pobočce Večerního Českého slova působil až do března roku 1939. Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava však byl za svou dosavadní činnost povýšen a získal místo v pražské redakci Českého slova.¹²⁶ Přesného data, kdy do této redakce nastoupil, jsem se nedopátrala, proto byla ve výzkumu tohoto časového úseku podrobena analýze všechna čísla plzeňského Večerního Českého slova vydaná od 8. do 22. března 1939 a všechna čísla pražského Českého slova vydaná od 16. do 22. března 1939. Z této analýzy vyplynulo zjištění, že pouze ve Večerním Českém slově od 8. do 13. března vyšlo několik krátkých zpráv v rubrice *Události, život a práce v republice* podepsaných jednou z Lažnovského novinářských šifer, a sice pod písmenem ý, předpokládám tedy, že je tento novinář jejich autorem. Na rozdíl od prvního zkoumaného období jsou články ve Večerním Českém slově a Českém slově nyní podepisovány novinářskými šiframi a zkratkami mnohem častěji, jedná se v průměru cca až o polovinu veškerých textů.

Již 8. března 1939 nalezneme na třetí straně večerníku tři krátké zprávy podepsané šifrou ý. První z nich referuje o konečné úpravě hranic na jihu Slovenska, kdy maďarsko-česko-slovenská komise podepsáním závěrečného protokolu zakončila ustanovení hranic v úseku

¹²⁵ Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, Večerní České slovo, sign. 7100/38-3.

¹²⁶ BLODIGOVÁ, A. a kol.: *Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939 až 1945*, str. 75.

mezi Dunajem a řekou Užem, přičemž byla definitivně stanovena hraniční čára. „Na dosavadní demarkační čáře byly provedeny některé územní změny. Dvacet obcí se dostane pod maďarskou suverenitu, osm obcí bude vráceno Česko-Slovensku.“ Následuje zpráva o chystané dvoudenní návštěvě prezidenta republiky na Moravě, kterou má Emil Hácha vykonat počátkem léta tohoto roku. Třetí krátké oznámení se týká výročí narození prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka, jehož hrob v Lánech mělo předchozí den navštívit mnoho poutníků i významných osobností republiky. Delegace, vyslaná současným prezidentem Háchou, položila na hrob věnec se stuhami v národních barvách, dostavil se i ministr národní obrany generál Srový, který na Masarykův hrob taktéž, jménem vlády a armády, položil věnec. Hold Masarykovi vzdali i zástupci čs. Obce legionářské, Hradní stráže apod. „Ve městech, kde jsou pomníky Masarykovy, byly u pomníků položeny věnce a občané přicházeli vzpomenout památky presidenta Osvoboditele.“¹²⁷

O dva dny později, 10. března, nalezneme opět na třetí straně v rubrice *Události, život a práce v republice* několik stručných oznámení označených písmenem ý. První a nejdelší z nich je zpráva čistě ekonomického charakteru, o čemž vypovídá titulek *Zasejeme více lnu a luskovin*. Článek pobízí k tomu, aby zemědělství v republice dbalo na zmenšení dovozu těchto plodin z ciziny, když je schopné je samo vyprodukovat. Má se omezit osev přebytkových plodin, zejména obilnin, a takto získaná plocha má být použita hlavně k pěstování lnu, jehož osev by se tímto rozšířil o polovinu. Dále doporučuje také zvýšit pěstování luskovin, jelikož domácí produkce nestačí pokrýt naši potřebu hrachu, čočky, bobů apod. Další zpráva popisuje reorganizaci v československé armádě, která se má nyní přizpůsobit novému rozsahu republiky. Počet vyšších jednotek má být výrazně snížen, aby odpovídal zmenšenému rozsahu státního území. Vláda se však má postarat o zabezpečení důstojníků a rotmistrů, kteří se tak nyní stanou přebytečnými. Následuje oznámení *Na Slovensku poslancům náhrady za zasedání*. Zde se dočteme o tom, že slovenská vláda nově vydala nařízení o náhradách, které přísluší předsedovi, místopředsedům a členům slovenského sněmu. Poslanci pak nemají dostat stálý plat, ale diety, které nesmějí převyšovat 3000 korun měsíčně, a místopředsedové obdrží příplatek 1000 korun. Předseda má stejné požitky jako ministři, nedostane však příspěvek na reprezentaci.¹²⁸

Následující den, ve stejné rubrice, nalezneme pouze jednu zprávu podepsanou Lažnovského šifrou, nesoucí název *Vlajky s hákovým křížem na paměť padlých*. Zde se dozvíme

¹²⁷ Večerní České slovo, ročník 21, č. 57, 8.3. 1939, str.3.

¹²⁸ Večerní České slovo, ročník 21, č. 59, 10.3. 1939, str.3.

to, že další neděli se v celém Německu budou konat slavnosti na paměť padlých vojáků a všude proto budou vyvěšeny státní prapory. „Podle dohody, ujednané mezi Česko-Slovenskem a Německem, mohou i Němci u nás vyvěsiti vlajku s hákovým křížem, když současně vyvěsí naši státní vlajku stejné velikosti a stejně čestně umístěnou.“ Jedná se tak o první, na Německo odkazující zprávu v Lažnovského tvorbě tohoto období.¹²⁹ Dne 13. března, jako obvykle na třetí straně, se šifra ý nalézala pod zprávou *Klidný průběh německých oslav památky hrdinů*, odkazující na oznámení o německých oslavách z předchozího dne. Tyto oslavy, jichž se zúčastnili i čeští Němci, měly všude probíhat poklidně. Německé vlajky byly podle dohody vyvěšeny společně s vlajkou česko-slovenskou, později však česko-slovenské vlajky Němci „jak se zdá, nikoliv z vlastního popudu,“ sňali. Další krátké oznámení se pak týká vzestupu peněžních vkladů u českých a slovenských spořitelén, kde bylo onen rok uloženo o 87 milionů korun více, než bylo vybráno.¹³⁰

Dalších Lažnovského vlastních článků už se v tomto období nedopátráme, neboť během následujících dní změnil své působiště a odešel do Prahy, kde měl v redakci Českého slova zpočátku na starosti vnitřní politiku.¹³¹ Do 22. března už však analýza objev více jeho textů ani v jednom ze zkoumaných periodik nepřinesla.

5.2.3. Analýza deníku *České slovo* v období od 3.9. do 17.9. 1941

V posledním stanoveném období, jež zahrnuje čtrnáct dnů předcházejících Chlebičkové aféře, události, která se Karlovi Lažnovskému nakonec stala osudnou, vyšlo tomuto novináři v Českém slově celkem pět vlastních podepsaných článků. Stejně jako Vladimír Krychtálek, i Karel Lažnovský už byl totiž v této době (od března roku 1941) šéfredaktorem svého listu, a proto je logické, že v tomto třetím časovém úseku psal články mnohem častěji než ve dvou předchozích. Vždy se jedná o obsáhlé, proněmecky orientované úvodníky, vydané převážně pod Lažnovského novinářskou zkratkou KL, ve dvou případech pak i pod jeho celým jménem.

První z těchto pěti úvodníků vychází hned 3. září 1941 na titulní straně Českého slova pod názvem *Dva roky změnilý svět*. Jak již titulek napovídá, článek vzniknul k příležitosti druhého výročí začátku války, kterou Německu 3. září 1939 po napadení Polska vyhlásily

¹²⁹ Večerní České slovo, ročník 21, č. 60, 11.3. 1939, str.3.

¹³⁰ Večerní České slovo, ročník 21, č. 61, 13.3. 1939, str.3.

¹³¹ BLODIGOVÁ, A. a kol.: *Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939 až 1945*, str. 75.

Francie s Velkou Británií. Lažnovský již v úvodu vychvaluje a nadsazuje dosavadní úspěchy Německa, neboť dle jeho mínění prošla německá Říše celé toto dvouleté období války „s velikou převahou zbraní i ducha. Docílila vítězství tak velikých a četných, že v dějinách světa není dosud příkladu pro tento rychlý válečný postup.“ Způsob, jakým Německo během těchto dvou let vedlo moderní pohybovou válku, pak podle Lažnovského změnil celý svět.¹³²

Autor se následně odkazuje na článek Emanuela Moravce¹³³, který vyšel v deníku Národní politika ke stejné příležitosti, a jehož části, v nichž Moravec vyjmenovává úspěchy německé armády ve světě, nyní cituje. „Během 22 měsíců války ztratil britský kapitalistický imperialismus v Evropě vliv nad 24 státy, ve kterých žilo 210 milionů obyvatel na ploše 4 a půl milionu čtver. km. Do června letošního roku německá branná moc zničila a vypudila z evropské pevniny celkem 300 divisí britských spojenců a Britů.“ Poté dodává, že Němcům se k tomu všemu také podařilo „vyčistit“ oblohu od polského, norského, holandského, belgického, srbského a řeckého letectva. Moravec, který je zde Lažnovským vyzdvihován jako přední vojenský odborník, následně uvádí změny, ke kterým došlo ve složení světových armád, v evropském a americkém průmyslu, a hospodářský dopad změn územních. Dle něj Říše během pouhých dvou let války zničila 450 divisí svých odpůrců a ukořistila jejich výzbroj, kterou by americký průmysl, i kdyby se namáhal ze všech sil, nepořídil ani za pět let. Jako důležitější dopad ovšem označuje fakt, že „Nová Evropa“ dnes již čítá přes 400 milionů obyvatel na ploše 6 milionů čtverečních kilometrů a „v příštím roce bude zcela soběstačná v potravinách, surovinách a výrobnách, a to jak pro dlouhou válku, tak pro svůj vnitřní život.“¹³⁴

Lažnovský z tohoto Moravcova posudku nyní vyvozuje „významné závěry politické.“ Říká, že tato soběstačnost Nové Evropy při vedení dlouhé války bude významným činitelem nejen v evropské, ale hlavně ve světové politice. „V Anglii i Americe jsou si toho dobře vědomi a proto s rostoucím postupem německých vojsk na východě, kde říšská branná moc docíluje obsazení nejhodnotnějších a nejvýznamnějších částí bolševických států – roste i anglická nervosita.“ Tato část článku je ještě výrazněji namířena proti konání Velké Británie, která po německém útoku na Sovětský svaz¹³⁵ v červnu toho roku nabídla Sovětům spojení,

¹³² České slovo, ročník 33, č. 207, 3.9. 1941, str. 1.

¹³³ Emanuel Moravec (1893-1945) byl český politik, legionář, voják z povolání, vojenský stratég, novinář a od roku 1943 také ministr školství a lidové osvěty protektorátní vlády. Za první republiky byl stoupencem hradní politiky a velkým odpůrcem nacistů, před jejichž vzestupem často varoval ve svých článcích, po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava však změnil názor a stal se symbolem české kolaborace s nacistickým režimem.

¹³⁴ České slovo, ročník 33, č. 207, 3.9. 1941, str. 1.

¹³⁵ Útok Německa na Sovětský svaz 22. června 1941 s krycím názvem Operace Barbarossa porušil pakt Molotov-Ribbentrop o jejich vzájemném neútočení a spolupráci a otevřel tak východní frontu druhé světové války.

neboť autor zde uvádí, že její snaha o „poštvení bývalých komunistických živlů v Evropě ukazuje nejlépe, do jaké bezmocnosti klesla už britská světová velmoc, když jako nejvyhraněnější stát kapitalistický se musí pokoušet o to, aby využila i každou malou sílu bývalých evropských komunistů.“ Toto jednání Britů, kteří 12. července 1941 se Sovětským svazem oficiálně podepsali spojeneckou smlouvu, pak označuje za nejvíce viditelný příklad změny, kterou za poslední dva roky prodělal celý svět; „Imperialistická velmoc plutokratické Francie byla zlomena, celá Evropa byla získána pro nový pořádek a světová velmoc Anglie je už tak ochromena, že tito zarytí kapitalisté byli nuceni přijmouti za své spojence ruské bolševiky.“¹³⁶

Lažnovský dále přechází ke kritice Severní Ameriky, která dle jeho tvrzení po konci první světové války celou Evropu dvacet let vykořisťovala, a nyní se z těchto svých bývalých obchodů pokouší zachránit, co se dá, aniž by však byla zatažena do aktivní války. „Tak i tato světová velmoc, která si dříve pohrávala celých 20 let s Evropou jako s nějakou svou dominií, je nyní plna respektu vůči síle a moci Nové Evropy, a Židům i kapitalistům dává to mnoho práce, než se jim podaří Ameriku strhnout.“ V závěrečné části článku poté Lažnovský znovu vyzdvihuje Moravce a jeho „rozsáhlý odborný rozbor situace po dvou letech války“, který nás „poučuje o veliké bilanci Říše a Nové Evropy a nové velké síle, kterou Nová Evropa v zápase o sociálně hospodářský pořádek získala.“ Zdůrazňuje, že je třeba dbát na slova vlastních odborníků jako je právě Moravec, nikoliv na „řečičky propagačních úředníků v různých těch nepřátelských rozhlasech.“ V Čechách a na Moravě je prý mnoho lidí, kteří si Moravcových posudků velmi považují, musí si jich ale vážit i ti, kteří je dosud nechápou. Národ totiž potřebuje mít „k dispozici poznatky skutečného odborníka, který svou věc opravdu ovládá a dovede výsledky válečných operací posuzovat jako znalec. Nelze pochybovat o tom, že není daleká doba, kdy většina našich lidí uzná tuto záslužnou práci Moravcovu.“ Nakonec vyjadřuje Lažnovský naději, že lidé rozliší tento střízlivý úsudek znalce od názorů z druhé strany, jež jsou jen pouhými „nekritickými propagačními povídkami lidí zaujatých, svedených nebo zaprodaných mezinárodnímu kapitalismu.“¹³⁷

Jako další článek vychází šéfredaktorovi Lažnovskému o čtyři dny později, 7. září, úvodník s titulkem *Otázka škol*, jenž svým obsahem podporuje a reaguje na zde již rozebraný článek Vladimíra Krychtálka *Jak je to se středními školami* ze 4. září. Doslovné znění tohoto článku vydané v deníku Večer otisklo České slovo již předchozí den, Lažnovský se však

¹³⁶ České slovo, ročník 33, č. 207, 3.9. 1941, str. 1.

¹³⁷ Tamtéž, str. 1-2.

rozhodnul svého kolegu z aktivistické sedmičky šéfredaktorů podpořit ještě i vlastními slovy. V prvním odstavci krátce shrnuje to, co již předtím napsal Krychtálek; k uzavírání středních škol údajně dochází z přebytku inteligence a její neschopnosti nalézt si zaměstnání. Následně přebírá Krychtálkovo tvrzení, že redukcí středních škol schválila už Beranova vláda, ale poté přišel 15. březen 1939 a k jejímu vykonání tak již nedošlo. Po vzoru Krychtálka zde Lažnovský kritizuje vládu Rudolfa Berana, kterou obviňuje z toho, že raději utekla „od smutných pozůstatků své dřívější činnosti“ a nyní svádí vinu na protektorátní vládu, která se s důsledky jejich konání musí vypořádávat. „Teď by chtěli sváďeti na jiného odpovědnost za to, co sami ke škodě národa neřešili a neudělali včas.“¹³⁸

Autor poté vypočítává, kolik střední školy na vesnicích a ve větších městech ročně vyprodukují abiturientů. Za rok 1940 činil počet žáků a žákyň na středních školách 94 717, města s malým počtem obyvatel měla větší počet žáků středních škol než úředníků a velká města jako Praha měla na některých školách čtyři až pět pátých tříd. Tento stav označuje Lažnovský za „sociálně a hospodářsky neúnosný“, neboť „taková nadprodukce školské inteligence vůbec neodpovídá počtu obyvatelstva.“ Dle jeho výpočtů by střední školy do třiceti let vyprodukovaly tolik abiturientů, že „během jedné generace měli bychom na čtyřicet procent školských inteligentů,“ což si vzhledem k dosavadnímu rozvrstvení zaměstnanců (45 procent v zemědělství, skoro tolik v průmyslu a zbytek v kancelářích) stát nemůže dovolit. „Práce pro tuto přebytečnou školskou inteligenci byla opatřována tak, že byli pensionováni už i pětapadesátiletí. Kdo chce odpovídat za tuto ztrátu pracovních sil, když do budoucnosti je nutno počítat s nadměrně velikou potřebou pracovních sil v průmyslu, zemědělství, dopravnictví, tedy vesměs v povoláních praktických a rentabilních?“¹³⁹

V další části článku přechází k hodnocení platové situace nejen abiturientů, ale i některých absolventů vysokých škol, jako jsou například doktoři práv. Těm se ke konci druhé republiky údajně vyplácelo pouhých tři sta korun měsíčně, zatímco dříve běžně dostávali plat šest set korun. Abiturienti na tom měli být ještě hůře, mnoho z nich často nejdříve pracovalo zadarmo jako dobrovolníci a poté se „spokojovali v soukromých kancelářích s platem tři až pět set korun, který měl nebo měla každý nebo každá z absolventů třeba i půlročních soukromých obchodních škol.“ K tomu dodává, že i tito absolventi soukromých obchodních škol dříve měli

¹³⁸ Nedělní České slovo, ročník 33, č. 41, 7.9. 1941, str. 1.

¹³⁹ Tamtéž, s. 1-2.

vyšší základní plat, který se ještě zvýšil po náležité praxi, zatímco teď pracují za minimální mzdu i s praxí.¹⁴⁰

Závěrečná část úvodníku potom shrnuje a ospravedlňuje důvody, proč se střední školy uzavírají. Na prvním místě znovu připomíná vysokou nezaměstnanost oněch abiturientů středních škol, kteří si nejsou schopni nalézt práci přiměřenou jejich studiu. Proto mají být výběrové školy nutností. „Byla povolena řada škol odborných a je nutno, aby náš dorost hledal svou existenci v praktických povoláních a v odborném sebevzdělávání.“ Stejně jako Krychtálek, tak i Lažnovský uvádí, že budoucí léta se ponese ve znamení velké průmyslové konjunktury. Pokládá otázku, proč by se tedy v přebytečných středních školách měla produkovat inteligence odsouzená k nezaměstnanosti, když je jasné, že v průmyslových odvětvích pak bude o zdatné pracovníky nouze? Tomu má zabránit školská správa, která nyní omezuje počet středních škol a zvyšuje počet škol odborných. Článek pak uzavírá tvrzením, že k takovému jednání radí zdravý hospodářský rozum, a nakonec neopomíná za neuspokojivou platovou situaci obvinít Židy; „Co říkají židovští štváči v Londýně, to je pouze ubohá demagogie. Vždyť to byli právě Židé, kteří platili úředníkům také jen 200 K měsíčně. Věříme, že všichni židovští podnikatelé by si přáli dřívější stav, neboť s proletářskou inteligencí mohli jednat jako s otrokem, ponížovat ji, a tak sociálně přitlačit ke zdi, že nemohla ani vzdechnout po nějakém arijském sebevědomí.“¹⁴¹

V pořadí třetí Lažnovského článek vychází týden před udáním Chlebičkové aféry, 11. září, pojmenovaný *Proč plutokracie nemohou*. Plutokraciemi¹⁴² zde autor míní Spojené státy americké a Velkou Británii, a již z prvního odstavce tohoto komentáře můžeme vyvodit, že se bude zabývat ostrou kritikou těchto dvou států. Lažnovský je zde označuje jako nepřátele Říše a Nové Evropy, jenž ani po spojení svých sil nejsou schopni „zadržeti rostoucí organizaci novevropskou,“ přestože se jedná o nejbohatší národy na světě. Následně pokládá řečnickou otázku, kam se poděla tato jejich veliká moc, „vyplývající z velikého bohatství, před kterým mělo tolik lidí u nás tak náboženskou úctu?“¹⁴³

V dalším odstavci přechází k hodnocení těchto takzvaných plutokracií. Uvádí, že jejich válečná i politická strategie je určována zastaralostí jejich politického i hospodářského systému a jedná se o velmoci „unavené blahobytem“. Lažnovský následně rozebírá jejich taktiku, kterou

¹⁴⁰ Nedělní České slovo, ročník 33, č. 41, 7.9. 1941, str. 2.

¹⁴¹ Tamtéž

¹⁴² Plutokracie je forma vlády, při níž je všechna politická moc ve státě soustředěna v rukou bohaté vrstvy lidí. Běžná byla ve starověkých městských státech (např. v Athénách).

¹⁴³ České slovo, ročník 33, č. 214, 11.9. 1941, str.1.

označuje jako „taktiku spekulací, že německý národ bude jednoho historického dne slabší než národ anglický a národy s ním spojené.“ Tento názor zakládá na proslovu britského ministra Johna Moore-Brabazona, který veřejně prohlásil, že „Anglie vyčká, až se Říše a Sověty vyčerpají ve vzájemném boji. Do té doby se Anglie vyzbrojí a pak se zmocní Evropy.“ Tomuto přístupu se autor vysmívá, neboť tento přístup podle něj „nesvědčí o žádné přílišné iniciativě a aktivitě anglického válečného vedení, když se spoléhá na takovéto možnosti.“¹⁴⁴

Jeho kritika Velké Británie a její válečné strategie se v další části článku ještě stupňuje. Lažnovský uvádí, že uplynulé dva roky války ukazují, že anglické válečné vedení „vůbec nebylo schopno žádné zvlášť vynikající tvořivosti a aktivity, nýbrž stále jezdilo po nějakém „když“.“ Nyní předkládá konkrétní příklady tohoto „když“; „Nejprve to byla kalkulace, že když zahájí Anglie válku proti Říši, nacionálně-socialistický režim se zhroutí, nastane vnitřní rozbroj a Německo bude vyřízeno.“ O této kalkulaci říká, že se však stala pouze „výpočtem“ politického jehněte. Jako další příklad autor uvádí snahu Anglie zablokovat Německo na moři v naději, že nebude mít přístup k žádným potravinám a surovinám zvenčí a vyhladoví se. I tato kalkulace měla dle Lažnovského selhat, neboť „Německo má tolik surovin, že jeho průmysl vyrobil takové množství zbraní a ponorek, jaké Angličani nikdy nečekali.“¹⁴⁵

Jako třetí strategické selhání Britů pak předkládá autor společný postup britských a francouzských vojsk přes Belgie a Holandsko na Porúří ve snaze zničit hlavní německý průmysl a učinit tak Německo neschopné další války. „Také toto anglické „když“ bylo geniálním válečným vedením německým obráceno tak radikálně, že se splnilo docela opačně. Německo vyhnalo Angličany z Evropy a posílilo svůj průmysl o značné zásoby a pracovní možnosti průmyslu francouzského.“ Po tomto neúspěchu měli Angličané přesedlat na jiné „když“, a sice naději, že když porazí Italy v Africe, ochromí tím Itálii, připraví Německo o spojence a způsobí tak radikální obrat italské a německé politiky. „Toto „když“ rozdrtil v severní Africe generál Rommel za pouhých 14 dní.“ Po neúspěchu v Africe bylo další kalkulací Anglie s pomocí Řecka a Jugoslávie proniknout do Rakouska a započít dobývání Německa od jihu. I to však ale podle Lažnovského skončilo „hanebným útěkem a prchající Angličané se zastavili až v Egyptě.“¹⁴⁶ Tento výčet britských selhání a proher pak uzavírá tvrzením, že Anglie již celý rok klame svůj národ a cizince pomocí podobné strategie „když“; když bude Amerika bojovat po boku Anglie, rozdrť tak státy Osy. Ani jejich spojení však

¹⁴⁴ České slovo, ročník 33, č. 214, 11.9. 1941, str.1.

¹⁴⁵ Tamtéž

¹⁴⁶ Tamtéž

podle autora nepomáhá, a proto vsadili Britové na poslední takovou strategii, a sice spojenectví se sovětským Ruskem. „Počítali, že když rudá armáda vtrhne do Německa, bude vítězství jejich – Angličanů. I toto když zklamalo a rudá armáda je drcena daleko na vlastním území. Nyní se tedy anglické vedení oddává naději, že když se Sověty a Říše navzájem unaví, spadne Evropa Anglii do klína. Na jaké když ale přesedlají, když Sověty budou poraženy a Říše vítězem?“ V posledním odstavci Lažnovský uvádí, že právě tento systém „když“ bude důvodem, proč Anglie zahyne, neboť sice kalkuluje, ale iniciativy schopná není a nic nového nevytváří. Tvrdí, že neúspěch plutokracií je zapříčiněn právě tím, „že celé jejich státnické umění spočívá na výpočtech „když“ – a na žádné odpovědně organisované práci a tvůrčí činnosti.“¹⁴⁷

Zatímco předchozí článek se zabýval výlučně kritikou Velké Británie, další komentář Karla Lažnovského s titulkem *Roosevelt se mýlí*, který vyšel hned následující den, 12. září, už se soustředí převážně na Spojené státy americké a jejich prezidenta – Franklina Delano Roosevelta. Článek je uveden prohlášením, že v posledních třech letech se ukázalo světu již několik tragických postav politiků, „kteří se mýlili tak kardinálně, že svými omyly způsobili katastrofu svého národa a státu,“ přičemž největšími z nich byli předsedové Chamberlain a Daladier. Tito dva politici „sehráli odpornou komedii na konferenci v Mnichově, domnívajíce se mylně, že obelstí Adolfa Hitlera a Benito Mussoliniho a budou mít možnost připravit se na válku dříve, než Německo a Itálie.“ Druhý jejich omyl pak údajně spočíval v tom, že věřili jen tomu, čemu věřit chtěli – tedy slabosti Německa. Prezident Roosevelt se však nyní měl dopustit takového omylu, kterým dalece předčil i tyto dva státníky, neboť se „dává stejně jako tito dva opítí pýchou na úspěchy své země ve světové válce.“ Na americký svátek práce pronesl Roosevelt řeč, která má dokazovat, že americký prezident „neprožívá realisticky soudobé dějiny Evropy a světa z posledních tří let, nýbrž že žije dosud v představách a názorech minulé války světové.“ Lažnovský dále dodává, že takový omyl by se ještě dal prominout lidem, kteří nemají čas na dobové vzdělání, nicméně u státníka se jedná o chybu přímo katastrofální. Z Rooseveltovy řeči vyvozuje, že prezident stále žije v představě, že „úloha Ameriky je v soudobém historickém zápasení národů stejná jako v r. 1916-1918. On se opravdu domnívá, že by mohl jednoho dne vstoupiti do světových dějin jako vládce světa a světový rozhodčí soudce, který bude národům přepisovat jejich životní pořádek.“¹⁴⁸

Autor poté přechází k tvrzení, že zatímco velký národ německý má právo toto Rooseveltovo blouznění považovat za pouhý nesmysl, tak pro nás, coby příslušníky malých

¹⁴⁷ České slovo, ročník 33, č. 214, 11.9. 1941, str. 2.

¹⁴⁸ České slovo, ročník 33, č. 215, 12.9. 1941, str.1.

národů, je to tragédie. Německo totiž může vycházet ze svého sebevědomí síly a brát Roosevelta pouze jako ješitu, který se domnívá, že dospěje do stejné pozice moci jako prezident Wilson v roce 1918, ale v malých evropských národech jsou stále ještě lidé, kteří od Roosevelta očekávali pomoc a doufali, že Amerika „docílí nějakého humánního narovnání v soudobém konfliktu.“ Tito lidé teď mají být velice zklamáni. Roosevelta zde označuje jako „malý epigon¹⁴⁹ mrtvého Wilsona“, který si zřejmě vytyčil za cíl, že ve světových dějinách bude hrát nejméně takovou roli jako kdysi prezident Wilson, ale zapomíná na to, že průběh současné války se zcela liší od průběhu té první. Evropa nyní prožívá historickou skutečnost, a sice tu, že Německo a Itálie prakticky hospodářsky ovládají celou Evropu, což znamená, že je jim k dispozici celý průmysl západní a střední Evropy. „Ale také politicky stojí celá Evropa za Německem a Itálií, protože poznala neschopnost anglické politiky a její zločiny na evropských národech.“¹⁵⁰

Lažnovský pak vyjmenovává vojska států, která se společně s Německem podílí na tažení proti Rusku, což má dokládat, že za bojem německé Říše stojí celá Evropa. „Jestliže tedy president Roosevelt chce válečně zasáhnout proti celé Evropě na straně Anglie a bolševismu, mýlí se velice, pakliže se domnívá, že úloha americké armády bude v Evropě tak snadná jako v r. 1917.“ Pokud by tedy chtěl Roosevelt proniknout do Evropy, narazil by podle Lažnovského na silný odpor a prakticky jediná cesta tak pro něj vede přes ruský Vladivostok, odkud je však stále daleko na ruskou frontu. Zdá se tedy, že americký prezident „bude spolupracovat na straně Anglie a bolševiků v naději, že Evropa se dlouhou válkou unaví a potom že se nevyčerpaná Amerika stane pánem světa.“ Podobný plán mají mít i Angličané, kteří se však mýlí stejně jako Roosevelt, neboť „evropské národy jsou si příliš vědomy velkého nebezpečí amerického imperialismu, který tvoří hlavně vykořisťovatelské choutky židovských průmyslníků a multimilionářů.“ Podle autora mínění by tak Roosevelt musel vojensky zničit celou Evropu, aby se mohl stát pánem světa, protože pokud půjde Amerika do války, všechny evropské národy se vzchopí k obraně Evropy. Na závěr uvádí, že celá Evropa je si již dnes vědoma toho, že nemůže existovat bez nového socialistického pořádku, a každý zásah Ameriky do evropských věcí musí cítit jako snahu amerických kapitalistů zabránit socializaci Evropy. Tomuto se však evropské národy mají bránit do posledního dechu.¹⁵¹

¹⁴⁹ Epigon označuje osobu, jejíž dílo není originální, nýbrž odvozené a silně inspirované cizími vzory.

¹⁵⁰ České slovo, ročník 33, č. 215, 12.9. 1941, str.1-2.

¹⁵¹ Tamtéž, str. 2.

Poslední článek, který Karel Lažnovský napsal, než zemřel na následky Chlebičkově aféry, vydalo Nedělní České slovo dne 14. září pod názvem *Stěhování národních menšin*. Na počátku autor zmiňuje, že ze zkušenosti existují dva druhy takového stěhování; dobrovolné, prováděné národní vládou, a nucené, prováděné cizím uchvatitelem moci. Příkladem prvního druhu má být stěhování Němců po dohodě říšské vlády s dalšími vládami z Estonska, Litvy, Lotyšska či Balkánu do „staré říše“, zatímco druhý příklad se poprvé objevil v případě Besarábie, která byla Sovětským svazem odňata Rumunsku. Poté uvádí, že jsou v poslední době činěny nátlaky z anglické a ruské strany na vládu v Íránu, aby odsud byli vyvezeni všichni Němci, což íránská vláda odmítá. Na to měl britský ministr zahraničí Anthony Eden odpovědět, že na Írán bude v této záležitosti proveden všechn možný anglo-ruský nátlak. Lažnovský zde říká, že Írán, částečně obsazený Angličany i bolševiky, se patrně zdráhá vyhostit ze své země Němce proto, že by to nešlo učinit za dozoru říšské vlády, a tedy nelze zaručit, že by tato evakuace byla provedena bez jakéhokoliv příkoří a utrpení postižených.¹⁵²

Následně popisuje odehrávající se tragédii velké německé kolonie na Volze, kdy sovětská vláda vydala nařízení, že všechno obyvatelstvo německé národnosti, usídlené v takzvané německé sovětské republice v Povolží, musí být přestěhováno dále na východ. Má se jednat o 400 000 lidí ze zbytku německých kolonistů, kteří zde byli usídleni již od poloviny 18. století. „Důvodem k hromadné evakuaci těchto statisíců lidí je prý fakt, že mezi nimi bylo několik desítek tisíců, kteří tvořili pátou kolonu a čekali jen na signál, aby zahájili sabotážní protiválečné činy proti Sovětům. Jelikož se prý mezi těmito několika tisíci lidí nenašel jediný, který by podvrtnou činností udal sovětským úřadům, budou zavlčeni na Sibiř všichni.“ Autor pak předkládá, jak tato evakuace, znajíce ruské metody v jednání s vlastními lidmi, natožpak s cizinci, dopadne; dle jeho mínění není pochyb o tom, že Sověty vydaly tuto velkou německou kolonii napospas smrti. „Důvody, pro které se tak stalo a jak je úředně vyhlásil Kalinin¹⁵³, nemohou obstát před světovou veřejností.“ Obstát neměly hlavně proto, neboť sovětská propaganda v posledních sedmi letech často tvrdila, že „německé obyvatelstvo této malé republiky na Volze je všeobecně fanatickým přívržencem sovětského režimu a tvoří tak disciplinovaný předvoj budoucího sovětského Německa.“ Tato kolonie však měla být sovětskými úřady po celá léta hermeticky uzavřena, takže nikdo z tamních Němců se ani nemohl dozvědět o tom, jaký rozmach se děje v Německu. Tito Němci tak mají být podle

¹⁵² Nedělní České slovo, ročník 33, č. 42, 14.9. 1941, str. 1.

¹⁵³ Michail Ivanovič Kalinin (1875-1946) byl sovětský politik a státník, v letech 1919 až 1946 titulární hlava sovětského státu. Skutečnou moc však v této době držel v rukou Josif Vissarionovič Stalin.

Lažnovského pro bolševiky v nejlepším případě válečnými rukojmími, spíše to však vypadá, že „Stalin se bojí i Němců, kteří o německém národním socialismu vlastně nic nevědí.“¹⁵⁴

Toto jednání Sovětů označuje autor jako důkaz toho, že ani za 24 let trvání bolševického režimu nedocílila sovětská vláda takové odnárodňovací převýchovy, aby dnes mohla jednat se sovětskými Němci beze strachu, že jsou zaujati proti tomuto režimu. Dále říká, že Sověty svým jednáním převzaly velkou zodpovědnost před celým světem, protože způsob, jakým se postarají o tuto násilím vystěhovanou mnohasettisícovou národní menšinu, bude precedenční případ pro další období války a snad i mírová řešení. „Tak velikou národní menšinu nelze sprovdit se světa bez velikých důsledků i v národech jiných.“ Pro Čechy má být tento tragický osud 400 000 Němců velmi důležitý; jestliže nepřátelé Říše namlouvali Čechům, že po válce budou odstěhováni do Ruska, je vidno již dnes, že tyto metody jsou vlastní někomu jinému. „A vidíme také, že Anglie a Amerika, které se tak ohánějí humanitou pro malé národy, mlčí k tomuto moskevskému rozhodnutí jako spoluviníci. Mlčí proto, že je to v jejich mocenském zájmu. Tak by mlčely i vždycky jindy, kdyby to odpovídalo zájmu jejich vlastnímu.“ Na závěr pak jako protiklad k mlčení těchto států uvádí, že zatímco Říše podávala pomocnou ruku ke spolupráci s národem německým, byly to právě Sověty, které přišly s fatálním řešením, s nímž strašila Anglie.¹⁵⁵

5.2.4. Shrnutí

Analýza deníku České slovo a jeho odnože, plzeňské mutace Večerního Českého slova, ve třech určitých časových obdobích, stejných jako v případě deníků Venkov a Večer, přinesla výsledek v podobě pěti Lažnovského vlastních podepsaných článků, a malého množství krátkých zpráv, podepsaných jednou z jeho novinářských šifer, písmenem ý.

V prvním časovém úseku okolo Mnichovské dohody byl Karel Lažnovský redaktorem Večerního Českého slova v Plzni. Výzkum však ukázal, že tato regionální mutace právě od 23. září do 8. října mimořádně vycházela v Praze (proč tomu tak bylo jsem se však nedopátrala) a bez plzeňské rubriky Západočeské Večerní slovo. Na otázku, jestli Lažnovský v této době publikoval nějaké své články i do onoho mimořádného pražského vydání nemohu s jistotou odpovědět, neboť jsem neobjevila žádné texty podepsané buď některou z jím

¹⁵⁴ Nedělní České slovo, ročník 33, č. 42, 14.9. 1941, str. 1-2.

¹⁵⁵ Tamtéž, str. 2.

používaných novinářských šifer či jeho celým jménem. Je však pravděpodobné, že Lažnovský tehdy články psal, ale nepodepisoval se pod ně, neboť drtivá většina textů ve Večerním Českém slovu je v tomto období vydána anonymně.

V období zahrnujícím týden před a po okupaci českých zemí nacistickým Německem bylo analýze podrobena jak plzeňské Večerní České slovo, tak od 16. března 1939, kdy byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava, i pražské České slovo. Lažnovský totiž po vyhlášení Protektorátu přestoupil právě do pražské redakce tohoto deníku. Výzkum Večerního Českého slova přinesl objev celkem devíti velmi krátkých zpráv, nacházejících se vždy ve stejné rubrice, podepsaných písmenem ý, což byla jedna z Lažnovským používaných novinářských šifer. Tyto zprávy se zabývaly různými vnitřními, jak politickými a ekonomickými, tak i hospodářskými událostmi Česko-Slovenské republiky přes reorganizaci armády, potřebu snížit dovoz hospodářských plodin či zvýšení vkladů do spořitelen. Další zpráva připomínala výročí úmrtí Tomáše Garrigue Masaryka, označovaného zde jako prezidenta Osvoboditele, jehož hrob navštívilo mnoho významných osobností republiky, aby mu zde mohlo vzdát hold. Dvě z těchto zpráv pak zmiňovaly slavnosti Němců, a to nejen v Německu, ale i u nás, na památku jejich padlých, čistě aktivistického rázu však ještě nebyly.

Až poslední zkoumané období, jenž obsahuje dva týdny před Chlebičkovou aférou v září roku 1941, která Lažnovského nakonec stála život, poskytlo kýžený výsledek v podobě pěti podepsaných úvodníků v Českém slově. Změna Lažnovského tvorby a jeho příklon k nacistickému Německu se zde projevila nejvíce, neboť v této době byl již šéfredaktorem tohoto periodika a společně s Vladimírem Krychtálkem také jedním z čelních představitelů novinářského aktivismu u nás.¹⁵⁶ Ve třech z těchto pěti úvodníků se zabývá převážně kritikou Velké Británie a Spojených států amerických, jež označuje za plutokracie se zastaralým smýšlením, předurčené k tomu prohrát. Srovnává je s německou Říší, kterou však v těchto textech vytrvale vychvaluje, ať už se to týká jejího dosavadního vedení války, zajišťování zásob a potravin pro své národy, či budování tzv. Nové Evropy. Čtvrtý Lažnovského úvodník pak reaguje na komentář Vladimíra Krychtálka ohledně zavírání českých středních škol, jehož vysvětlení této situace plně podporuje a dokládá jej i vlastními argumenty, přičemž stejně jako Krychtálek rezolutně popírá podíl Němců. Poslední komentář poté rozebírá nařízení

¹⁵⁶ CEBE, J. – KONČELÍK, J.: *Novinářský aktivismus: protektorátní kolaborantská žurnalistika a její hlavní představitelé z řad šéfredaktorů českého legálního tisku*, s. 41-44.

o vystěhování velké německé menšiny žijící v Sovětském svazu, pro něž má být tento nedobrovolný odsun rozsudkem smrti.

I v tomto případě jsme tak svědky vzestupu Karla Lažnovského coby regionálního novináře za doby první a druhé republiky na šéfredaktora jednoho z nejvýznamnějších periodik v Protektorátu Čechy a Morava pod nadvládou nacistů. Na rozdíl od Vladimíra Krychtálka se však Lažnovský s fašistickou ideologií hitlerovského Německa ztotožňoval, neboť v její ideje skutečně věřil. Kdysi horlivý komunista se tak na konci 30. let radikálně proměnil v oddaného nacistického kolaboranta.¹⁵⁷

¹⁵⁷ Citace z rozhlasového pořadu *Politické vraždy – Karel Lažnovský a případ generála Eliáše* ze dne 7.2.2010, online dostupné zde: <https://www.mujozhlaz.cz/tema/politicke-vrazdy-karel-laznovsky-pripad-general-a-elias-pripravi-pavel-hlavaty> [6.3.2023]

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo představit a srovnat tvorbu předních aktivistických novinářů Vladimíra Krychtálka a Karla Lažnovského v období okolo Mnichovské dohody, vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava a Chlebičkové aféry. Jako hlavní zdroj této tvorby posloužily články publikované v denících Venkov, Večer, Večerní České slovo a České slovo, v nichž tito dva novináři ve stanovených obdobích působili. Texty byly analyzovány za použití tematické a komparativní analýzy, neboť jsem chtěla zjistit nejen to, o čem Krychtálek s Lažnovským psali, ale také, jak se témata jejich článků postupně proměňovala ve službě nacistickému režimu.

Předpokládala jsem, že vývoj a proměna těchto témat bude u obou autorů podobná, neboť po prozkoumání jejich osobní historie a charakterových vlastností jsem zde našla určité shody. Přestože jejich novinářské počátky se výrazně lišily – Krychtálek původně psal do demokratických listů, zatímco Lažnovský coby komunistu do levicových – v druhé polovině 30. let už oba otevřeně vystupovali proti politice Hradu a netajili se obdivem k nacistickému Německu. Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava už se pak jejich životní i kariérní cesty v mnohém podobaly, když za svou okamžitou a oddanou spolupráci s okupačním režimem obdrželi pozice šéfredaktorů v denících, ve kterých působili, a stali se vedoucími osobnostmi české protektorátní žurnalistiky.

K analýze jsem přistupovala s hypotézou, že v prvním stanoveném časovém úseku okolo Mnichovské dohody se ve svých člancích tito novináři zatím nebudou hlásit k hitlerovskému Německu, neboť se jednalo o velmi kritické období a nebylo jisté, zdali Československo německému nátlaku odolá či nikoliv. Po odtržení Sudet by pak mohlo být riskantní strhávat na sebe pozornost nežádanými proněmeckými projevy. Tato hypotéza se po výzkumech Venkova a Večerního Českého slova částečně potvrdila, protože jsem během zkoumání deníků v této době nenalezla ani jeden podepsaný článek jak od Krychtálka, tak od Lažnovského. Zjistila jsem však dvě věci – že nepodepisovat si své články bylo v té době poměrně běžnou praxí bez ohledu na situaci ve státě, a za druhé, že Vladimír Krychtálek v této době články nepsal a věnoval se redigování zahraničně-politické rubriky Venkova. Podoba článků publikovaných v této rubrice během Krychtálkova vedení moji hypotézu však potvrzuje, neboť jsem v nich zatím nenalezla žádný náznak sympatií k Německu ani k nacistickému režimu; všechny texty jsou neutrálního a objektivního rázu. Povaha tvorby Karla Lažnovského

v tomto období mi však zůstala neobjasněna, neboť žádný z publikovaných článků nenesl ani jeho jméno či šifru, a Lažnovský v této době navíc ještě nezastával žádnou vedoucí pozici.

Při výzkumu druhého období během německé okupace Československa a vzniku Protektorátu Čechy a Morava jsem předpokládala, že po nastolení nového režimu se budou oba novináři snažit, aby si zajistili přízeň nacistů a výhod z ní vyplývajících, což se odrazí v zaměření jejich textů. V případě Vladimíra Krychtálka se tato domněnka potvrdila – nejen, že ihned po vyhlášení Protektorátu byl členem delegace novinářů, která Karlovi von Gregorymu přislíbila věrnost a spolupráci českého tisku, což bylo v deníku, v němž působil, reflektováno, ale také napsal článek, v němž obhajoval německou okupaci Česko-Slovenska jako dobrovolné ujednání dvou států, jímž muselo vyústit podepsání Mnichovské dohody. Zato Karel Lažnovský se ani v této době ještě nijak výrazně proněmecky neprojevoval, jeho novinářská činnost zahrnovala pouze neutrální, krátké a převážně regionální zprávy o dění v republice. V jeho případě se tedy hypotéza ukázala jako mylná.

V posledním úseku analytické části, jež zahrnovala dva týdny předcházející Chlebičkové afěře, jsem očekávala, že jakožto již šéfredaktoři Večera a Českého slova budou nyní Krychtálek s Lažnovským publikovat články o poznání častěji, pod vlastním jménem a s výrazně proněmeckou tematikou. Tady se má hypotéza potvrdila v obou případech, neboť oba autoři vydali během těchto dvou týdnů několik obsáhlých úvodníků, přičemž každý z nich určitým způsobem podporoval či obhajoval činy Němců a propagoval jejich ideologii. Oba autoři tak ve svých textech často hanili židovské obyvatelstvo, které označovali za původce všeho špatného a v hojné míře rovněž kritizovali především bývalého prezidenta Edvarda Beneše a další členy exilové vlády v Londýně, s čímž souvisela i kritika období první republiky. Šéfredaktoři se také navzájem podporovali a v některých případech otiskovali ve svých novinách texty toho druhého, které poté doplňovali vlastním, rozvíjícím komentářem. V tomto období se projevil jako aktivnější Karel Lažnovský, jenž se pak ve svých textech často zaměřoval na kritiku Spojených států amerických a Velké Británie ve srovnání s německou říší.

Zde se také Krychtálkovi a Lažnovského životní cesty rozdělily, neboť po udání Chlebičkové aféry to byl právě Karel Lažnovský, kdo jako jediný tento biologický atentát na sedmičku vedoucích českých kolaborantských šéfredaktorů nepřežil. Jeho smrti nacisté ihned využili při likvidaci předsedy vlády Aloise Eliáše, z Lažnovského udělali národního mučedníka a z jeho pohřbu obrovskou demonstraci jednoty nacistického vedení protektorátu, jeho vlády i obyvatel. Vladimíru Krychtálkovi se však takových poct nedostalo – po osvobození Československa byl za svou kolaborantskou činnost zatčen, vyslýchán a v roce 1947 coby

vlastizrádce ve věznici na Pankráci i popraven. Oba muži tak za svou kolaboraci s nacisty zaplatili životem, ale zatímco Lažnovský byl po určitou dobu oslavován jako hrdina, Krychtálek se okamžitě stal symbolem národního zrádce.

V období Mnichovské dohody a německé okupace Česko-Slovenska byl tedy novinářsky i politicky aktivnější Vladimír Krychtálek, neboť ten se již od počátku snažil navazovat kontakty s německou stranou za účelem vlastního prospěchu, kdežto Karel Lažnovský se ve své tvorbě ještě držel v ústraní. Zato v období, jenž předcházelo Chlebičkové aféře, už to byl právě Lažnovský, kdo převzal iniciativu a projevoval se častěji, neboť se, na rozdíl od Krychtálka, s nacistickou ideologií skutečně ztotožňoval. Její ideje však v tomto časovém údobí horlivě propagovali oba šéfredaktoři, ačkoliv se jejich motivy poněkud lišily.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

Archiv bezpečnostních složek (ABS)

fondy:

Zemský odbor bezpečnosti Praha (značka fondu 300)

Fond 300, sign. 12-1, Protokol sepsaný s Vladimírem Krychtálkem u Ministerstva vnitra r. 1946 v Praze.

Fond 300, sign. 12-1, Protokol sepsaný s Rudolfem Halíkem u Ministerstva vnitra r. 1946 v Praze.

Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při Ministerstvu vnitra (značka fondu 301)

Fond 301, sign. 35-3, Protokol sepsaný s Vladimírem Krychtálkem r. 1945 u Ministerstva vnitra v Praze.

Dobový tisk

České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha: Melantrich, 1941, 33. Knihovna Národního muzea.

Večer: lidový deník. Praha: Rolnická tiskárna, 1939, 1941, 26, 28. Online dostupné zde: <https://ndk.cz/periodical/uuid:dda59330-1546-11e8-8cd8-5ef3fc9bb22f>

Večerní České slovo. Praha: Melantrich, 1938, 1939, 20, 21. Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje.

Venkov: orgán České strany agrární. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1938, 1939, 33, 34. Online dostupné zde: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:cb0fe3c0-5834-11e8-b415-5ef3fc9bb22f>

Literatura

BEDNAŘÍK, Petr – JIRÁK, Jan – KÖPPLOVÁ, Barbara: Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti. 2. vyd. Praha: Grada 2019.

BINGHAM, Andrea J. – DEAN, Sean – CASTILLO, Jessica: Qualitative comparative analysis in educational policy research: Procedures, processes, and possibilities. In: Methodological Innovations, Volume 12, Issue 2, 2019.

BLODIGOVÁ, Alexandra a kol.: Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939 až 1945. Praha: Matfyzpress 2007.

BRYANT, Chad (přel. GEISLER, Eduard): Praha v černém. Nacistická vláda a český nacionalismus. Praha: Argo 2012.

CEBE, Jan – KONČELÍK, Jakub: Novinářský aktivismus: protektorátní kolaborantská žurnalistika a její hlavní představitelé z řad šéfredaktorů českého legálního tisku. In: Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie. Praha, 2008, ročník 53, číslo 1–4.

CEBE, Jan: Vladimír Krychtálek – osud neslavně slavného novináře. In: Ztraceni v davu. Osudy novinářů ve 20. století. Praha: Matfyzpress 2005.

ČECHURA, Jaroslav a kol.: Historie českých spiknutí. Praha: Akropolis 2000.

DEJMEK, Jindřich: Edvard Beneš. Politická biografie českého demokrata. 2. díl. Prezident republiky a vůdce národního odboje (1935-1948). Praha: Karolinum 2008.

EMMERT, František: Německá okupace českých zemí. Praha: Mladá fronta 2016.

FEJLEK, Vojtěch: Melantrich 1898-1998 – nepodlehne ani ohni ani meči. Praha: Melantrich 1998.

GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: Druhá republika 1938-1939. Paseka – Praha – Litomyšl 2004.

GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: Velké dějiny zemí koruny české. Svazek XV.a, 1938-1945. Paseka – Praha – Litomyšl 2006.

HANZAL, Josef: Edvard Beneš. Praha: Mladá fronta 1994.

HRUŠKA, Emil: Boj o pohraničí. Sudetoněmecký Freikorps v roce 1938. 2. vyd. Praha: Epoque 2018.

KAPLAN, Jan – UHLÍŘ, Jan Boris: Praha ve stínu hákového kříže. Praha: J. Otto – Ottovo nakladatelství 2005.

KIGER, Michelle E. – VARPIO, Lara: Thematic analysis of qualitative data. In: Medical Teacher, Volume 42, Issue 8, 2020.

KONČELÍK, Jakub – KÖPPLOVÁ, Barbara – KRYŠPÍNOVÁ, Jitka: Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara. Stenografické zápisy Antonína Fingera z protektorátních tiskových porad 1939-1941. Praha: Karolinum 2003.

KONČELÍK, Jakub – ORSÁG, Petr – VEČEŘA, Pavel: Dějiny českých médií 20. století. Praha: Portál 2010.

KUKLÍK, Jan – NĚMEČEK, Jan – ŠEBEK, Jaroslav: Dlouhé stíny Mnichova. Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo. Praha: Auditorium 2011.

KVAČEK, Robert – TOMÁŠEK, Dušan: Causa Emil Hácha. Praha: Themis 1995.

KVAČEK, Robert – TOMÁŠEK, Dušan: Generál šel na smrt. Životní příběh Aloise Eliáše. 4. vyd. Praha: EPOCH 2008.

KVAČEK, Robert: Československý rok 1938. 2. vyd., Praha: Polart 2011.

LIŠKA, Vladimír: Ve stínu hákového kříže. Protektorát 1939-1945. Praha: XYZ 2019.

MILLER, Daniel Edward (přel. PAVLÍČEK, Stanislav): Antonín Švehla – mistr politických kompromisů. Praha: Argo 2001.

MOHN, Volker (přel. DVOŘÁČEK, Petr): Nacistická kulturní politika v protektorátu. Koncepce, praxe a reakce české strany. Praha: Prostor 2018.

PACNER, Karel: Osudové okamžiky Československa. Praha: Brána 2012.

PASÁK, Tomáš: Pod ochranou říše. Praha: Práh 1998.

PASÁKOVÁ, Jana: Chlebičková aféra. Odbojový čin ministerského předsedy Aloise Eliáše? In: Historie a vojenství, 57, 2008, č.1.

PEHR, Michal: Zákon na ochranu republiky a doprovodné zákony v meziválečné éře. In: Časopis Národního muzea, Řada historická. Praha, 2015, ročník 184, č. 3-4.

ROKOSKÝ, Jaroslav: Rudolf Beran a jeho doba. Vzestup a pád agrární strany. Praha: Vyšehrad 2011.

ŘEHÁK, Daniel: Metodika zjišťování autorů u šifer a pseudonymů v periodickém tisku. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR 2015.

SVOBODA, Jaroslav: Školství v období protektorátu. České Budějovice: Nová Forma 2010.

ŠALDA, Jaroslav: Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace. Praha: Eva 2001.

VESELÁ, Zdeňka: České pedagogické myšlení mezi dvěma válkami. Brno: Masarykova univerzita 1992.

Rozhlasové pořady

HLAVATÝ, Pavel: Politické vraždy – Karel Lažnovský a případ generála Eliáše. Hradec Králové, 7.2. 2010. (<https://www.mujrozhlas.cz/tema/politicke-vrazdy-karel-laznovsky-pripad-general-a-elias-e-pripravil-pavel-hlavaty>)

Seznam příloh

Příloha č. 1: *Delegace českých novinářů u německého tiskového přidělence dr. šl. Gregoryho*. Venkov, ročník 34, č. 66, str. 3, 18.3. 1939.

Příloha č. 2: *Zbytečné starosti*. Venkov, ročník 34, č. 68, str. 1, 21.3. 1939.

Příloha č. 3: *Věci trochu podivné*. Večer, ročník 28, č. 191, str. 1, 5.9. 1941.

Příloha č. 4: *Dva roky změnilý svět*. České slovo, ročník 33, č. 207, str. 1, 3.9. 1941.

Příloha č. 5: *Proč plutokracie nemohou*. České slovo, ročník 33, č. 214, str. 1, 11.9. 1941.

Přílohy

Příloha č. 1: *Delegace českých novinářů u německého tiskového přidělence dr. šl. Gregoryho.*

Venkov, ročník 34, č. 66, str. 3, 18.3. 1939.

Delegace českých novinářů u německého tiskového přidělence dr. šl. Gregoryho.

Čtk. V Praze 17. března.

Zástupci přípravného výboru Národního svazu českých novinářů byli dnes na své přání přijati tiskovým přidělcem říšského vyslanectví v Praze, dr. Karlem šl. Gregorym. Jménem přípravného výboru ujistil jeho předseda šéfredaktor R. Halík dr. šl. Gregoryho o naprosté loyálnosti českého tisku, poděkoval mu za dosavadní, českým novinářům dobře známou snahu o sblížení obou národů, kterou vždy projevoval. Šéfredaktor Halík vyslovil naději, že šl. Gregory v této činnosti na nové základně bude pokračovati a působiti k dohodě národa českého s německým.

Dr. šl. Gregory odpověděl, že jako dosud i dále vítá každou součinnost, že je přesvědčen o dobré vůli českých novinářů a proto přijal s povděkem, že sdružující se novinářské organizace hlásí se ke spolupráci.

Delegaci, v níž byli: šéfredaktor Holeček, dr. Křemen, redaktor Roček a redaktor Krychtálek, vedl šéfredaktor R. Halík.

Zbytečné starosti.

V. Kryžtálek.

Dovídáme se, že Anglie a Francie pokládaly za potřebné učinit po vyhlášení Protektorátu Říše v Čechách a na Moravě, v Berlíně jakési demarše. Přirozeně tyto demarše byly odmítnuty. Německé noviny doprovodily odmítnutí komentářem, že jakžkoliv protesty nemají politického, právního a morálního odůvodnění.

Politické odůvodnění chybí, stejně jako právní proto, poněvadž hlava státu, pan prezident dr. Hácha spolu s ministrem zahraničních věcí dr. Chvalkovským v souhlase s vládou o Protektorát a ochranu Říše požádali. Chybí však jakékoliv morální odůvodnění: Po Mnichovu musilo být Francii a Anglii známo, že zbytek našeho státu se těžko udrží. Nejednou četli jsme o tom výhledy v anglických i francouzských novinách. Dokazovalo se to v nich politicky, vojensky i hospodářsky. Když to viděli novináři, nemůžeme pochybovat o tom, že si toho byli vědomi také státníci západních velmocí. Podpisující Mnichov, podepsali tedy západní velmocí dnešní stav.

Reálně vzato, státy v podunajském prostoru se orientovaly na osu Berlín—Řím, když seznaly, že západní velmocí nepředstavují zde mocenskou sílu. A také z toho důvodu, že se této mocenské posile v Mnichově zřekly. Národy na území Čech, Moravy a Slovenska se orientovaly k Berlínu, když seznaly, že jediné odtud mohou obdržet ochranu před jakýmkoliv nároky, nebo choutkami ať už by vznikly kdekoliv, a když došly k poznání, že zbytek státu si hospodářsky nestací, a aby mohl stačit, že by byl znovu vnucován do politiky Říše nepřátelské, které se po Mnichovu jednou provždy odřekl.

My zde v Praze zvláště se pozastavujeme nad neoglickým počínáním Francie. Učinila z nás na 20 let svou filiálku, a patrně se tam někteří lidé domnívají, že tento stav dosud trvá. Jinak by si nemohli dovolit vměšovat se do našeho ujednání s Říší, které bylo nutné, které bylo jediným východiskem a důsledkem mnichovské dohody, již Francie sama podepsala. Lituje-li dnes, nechť tato lítost zůstane platonickou, vměšování do našich záležitostí odmítáme. Nedáme se vehnat do nového neštěstí proto, že si to kdosi přeje v Paříži.

Napsali jsme v tomto listě před šestí nedělemi, že v našem prostoru je jediná velmoc: Německo. My jsme to pochopili, na západě se to dosud nechápe. Je nám to jedno, kdo se tu mýlí. Vyhlášíme jen, že my se tohoto omylu tentokrát nezúčastníme.

nej, pokračoval maršál Göring, vystal Vukob

Velká vo v Den ně

Silný a ostrý
dvehodinové

Novina, Praha. Z pobytu Vádce a říšské
říšský kancléř Adolf Hitler přehlíží čestnou

P. Z. Praha, 19. března 1939.

Den hrané moci, který Praha po své zahájení v neděli, měl pro staré město královské na Vltavě svištěti význam. Těto neděle, která ve Velkém Německu každého roku vřelí příslušníky všech 6841 hrané moci ve službě dila zimní pomoci, předvedla hlavním městu Čech svou velkou vojenskou přehlídku. Ve světlé výstroji defilovaly na Václavském náměstí před vrchním velitelem armádní skupiny 3, generálem pěchoty Blaskovitzem za přítomnosti členů pražské státní vlády, pražským diplomatickým sborem, senátory a poslanci, jako i zástupci české armády, vojenské svazy, které před několika dny na rozkaz Vádce vstály na ochranu Čech a Moravy.

Zvláštní pozornost vzbudila přítomnost K. H. Franka, nově jmenovaného státního tajemníka a říšského protektora pro Čechy a Moravu, říšského ministra svobodného pánů Neuratha.

Mocná vojenská podivná, které se zúčastnily také oddíly letecké zbraně, ukázala velmi jasně velikost a sílu národa, pod jehož ochranou a záštitou se postavily Čechy a Morava, Práské obyvatelstvo, které se v desetleticovém počtu dostavilo k tomuto vojenskému divadlu, mohlo se konečně samy přesvědčit o tom, že německý voják, jakožto zbrojný národa, jest

Věci trochu podivné

Každému laiku, každému prostému člověku z lidu je zřejmo, že jsou určité věci, které je nutno pokládat za věci veřejné, a v nichž je zapotřebí daleko větší opatrnosti, obezřetnosti a většího taktu, než při věcech ostatních. K takovýmto věcem patří na příklad všechno, co se týká reprezentace národa, nebo projevů jeho mínění, tlumočeneckých na příklad tiskem. Říká se přece ne nadarmo: Veřejné mínění. Podle reprezentace národa usuzuje se na jeho smýšlení, stejně tak jako ze zjevů, provázejících jeho tisk. K oběma věcem máme přípomínku, aby byly brány vážně, seriózněji než dosud, a svou výtku, že se tak dosud nedělo, doprovázíme dvěma příklady.

Mezi novými členy Výboru Národního souručenství je také statkář Vilém Prokeš z Lodenic. Nevíme, jaké důvody vedly k jeho jmenování do Výboru Národního souručenství. Je možné, poněvadž Národní souručenství uveřejnilo jakési projevy proti obchodu na černo a zdražování, že mš být pověřen jako odborník prováděním nějakých konkrétních akcí v tomto směru, kterých zatím nebylo. Pan Prokeš byl totiž nálezem Zemského úřadu v Praze ze dne 25. listopadu 1940 potrestán pokutou 5000 korun pro zdražování mléka.

Další obrázek je neméně charakteristický. V těchto dnech dostavil se do jedné pražské banky Žid František Štádl, a žádal, aby banka převzala od něho 800 akcí Pražské akciové tiskárny a protihodnotu převedla na jeho vázaný účet. Pražská akciová tiskárna je podnik, který do nedávna vydával a tiskl jako svůj majetek deník „Národní listy“, ústřední orgán Národního souručenství. Národní souručenství svého času vydalo předpisy, platné pro styk jeho členů se Židy. Ústřední orgán Národního souručenství, respektive podnik, který tento orgán vydával, bral asi tyto předpisy nezmírně vážně, když si mezi svými akcionáři ponechal až do konce Žida s tak značným počtem akcí. vk

ine
ontě

měř 2000 koní, několik tisíc tanků, asi 300 děl různých ráží, nesčetné množství lehkých a těžkých zbraní. Počet zajatců roste den ze dne a včera dosáhl již čísla 10000. Vyčišťování západních končin Karel.

